

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА. ЗАСНУВАННАЯ У 1906 Г. У ВІЛЬНІ. АДНОУЛЕННАЯ ТАМСАМА У 1991 Г. З 1 САКАВІКА 1996 Г. ВЫХОДЗІЦЬ У МЕНСКУ. ВЫДАВЕЦ РЭДАКЦЫЯ ГАЗЭТЫ «НАША НІВА».

З гледзішча нацыянальных інтарэсаў

Стартонку мінулага нумару «НН» мы прысьвяцілі 12-м угодкам Чарнобыльскай аварыі. Гутарка ішла пра тое, што за гэтыя 12 гадоў на тэму Чарнобыля створана вялікае мноства літаратуры, кіно, жывапісу, але з усяго гэтага так і не паўстаў культурны канцэкт. Чарнобыль не асеў у стэрэатыпах і съядомасці беларусаў нейкай адназначнай і ўсім зразумелай канстантай. Каб так адбылося, патрэбны час.

Дарэчы, і развал Саюзу і незалежнасць уласнай краіны таксама яшчэ не набылі для беларусаў свайго канцэкту. І тут таксама патрэбны час, які вядзе адлік чарнобыльскіх наступстваў і даслыпавання нацыі адначасова. Гэта дэікаўата гучыць, але праз дзесяць ці пяцьдзесят гадоў мы можам атрымаць такое становішча, калі разам з пашырэннем жывой беларускай мовы пачнуцца генныя мутацыі ў організмах яе насельніцтва. Прынамсі сёньня няма таго суб'екту, які б пераламіў гэтага аб'ектыўнае развіцця падзею, гэты лёс нацыі. І адзіны спадзеў — на тое, што генныя мутацыі ўсё ж ня будзе. А адзіная небяспека — у тым, што нейкія абставіны спыніць гэтыя наш час — час незалежнасці. Тады як час мутацыяў, калі ўжо яны нам наканаваныя, як спыніць пішто. Словам, патрэбны час. На тое, каб праўда была ня толькі прамоўленая, але і пачутая.

Гэтую думку яшчэ раз пацвярджае разуменне мінулай вайны, якое ў нацыянальным маштабе зрушыла зь мёртвой крапкі толькі сёньня, праз пяцьдзесят гадоў. Но толькі сёньня, ва ўмовах сувэрэннае краіны, стала магчымым разглядаць тую вайну з гледзішча нацыянальных інтарэсаў Беларусі і яе людзей, а ня з гледзішча памерлае савецкае імперіі або марксісцка-ленінскае ідэалёгіі.

Працэс на староніце 8

Наша Ніва № 9 (106) 11 ТРАУНЯ 1998 Г.

Крыху нянаты жыцця для паўната жыцця

10-11. Лёнданскія ўражаныні двух беларусаў.

Усевалад Родзька

8. Пра лёс аднаго патрыёта.

«Партызанскія» фантазіі

9. Вобраз беларуса-партызана склаўся
у мастацстве да вайны...

Дзе крыжуецца шляхі

6. Да 80-х угодкаў Беларускай гімназіі ў Будславе.

Дзяржаўны знак

3. Беларускія талеры чакаюць свайго дня.

Генэральному Прокурору

2. Заява Архіву Найноўшае Гісторыі.

Славамір Адамовіч

СПАРОН

З пісьма (Яна — Яму)
31-V-54 г.

Дзень добры, Генюс!

... Яшчэ апішу табе, як гуляе наша младзь. Танцы былі 30 мая, іграў Яцына Фэлікс у яго на кватэры. На танцах быў Чэсль Дубровін і гуліў з Ядзюняй, а Адольф з Галіяй. Дануся і Вера таксама гулялі са сваімі хлапцамі. Я адбыла толькі чатыры танцы і сышла. Не магу слухаць музыку, здаецца, як я пахавала каго... Генюс, я ж ведаю, што я вернесься дамоў, дык і гаварыць са мною ня станеш, а будзеш жыць са сваёй любімай Лёнечкай. Генюс, калі ты толькі кінеш мяне, дык і сам ня будзеш красавацца са сваімі прыгожымі вачымі. Генюс, ці ж у цябе такое сэрца, што ты мяне не пашкадуеш з такімі цэлесасцямі. Любы мой, я табе апішу, што ў мяне не было месячнага, дык я рашыла зрабіць тое, што зрабіла Маня, бо іначай мне нельга. Я падумала, што калі мне гэтага не зрабіць, а застасца такай, то тады мне будзе вельмі дрэнна, як Яні Казак. Генюс, я эта раблю пакуль што сама, а потым пайду на Станцыю да той самай жанчыны, да якой хадзіла Маня. Мілы мой, ты сам падумай, я паверыла табе і ад цябе трэба перажываць такое. Але нічога, можа ў цябе сэрца скрушицца, і ты мяне ня кінеш. Генюс, я твою просьбу выканала, высыпало восем цыгарэт і чатыры лёзы, а таксама паперы на пісъмы... Яшчэ паведамляю, што ў клюбе стаў працаўцаў зь Яжукова Друшчы Грыша, які вярнуўся з арміі. Было ў нас кіно, вельмі добры фільм «Багдан Хмельніцкі». Я як прыйшла, дык афразу села і не выходзіла. Цалую цябе, любы мой!..

Указ Прэзыдыюму Вярхоўнага Савету СССР ад 23 лістапада 1955 году адміністратарону на аборты і прызнаў правамерным спыненне цяжарнасці ва ўмовах бальніцы ці іншых лячбных установаў. Праз дзесяць гадоў пасля заканчэння Другой сусветнай вайны савецкая жанчына атрымала права вырашыць лёс свайго спачатку, з чыстага ліста. Але каб бесспрашкодна вынасіць сваю «праву», «каб маглі мы плод здаровы, чисты, крэпкі, без каросці данасці да свайго часу», трэба разъвіваць энэргетыку жадання, якое пачынаеца з узімкненіння ідзі зачыціці. Паўнавартасны полавы акт завяршаеца

Працэс на староніце 4

Паважаная рэдакцыя!

У мене ёсьць праланова, як пашырыць прапаганду беларускай мовы. Усім вядома, што на Беларусі відзэрнік амаль на 100% расейскамоўны. Калі зьявіца беларускамоўная відзаградуціца замежных фільмаў: галівудзкіх, зуралейскіх, азіяцкіх. Хіба не цікава дзеяць «Тома і Джэры» ці «Караля Ліва», а дарослым — «Харобрае сэрца» ці «Драпежнік»? Дапамагчы могуць на набыцьці ліцэнзіі на пракат Рада БНР ў ЗША і Эўропе, замежная беларуская дыясціпа. Праблем з перакладам не павінна быць. Відзакасты ў добраі і прыгожай вокладцы можна набыць праз «Фільмы — поштай» у вашай газэце ці ў шапіках. Эфект ад прапаганды беларускай мовы будзе вялікім: ледзь на трэцяя сям'я ў Беларусі мае відзамагнітафон. Бярыце прыклад з «Обыкновенного президента».

Бандарэнка Андрэй, Гомель

Нашы падручнікі

Хоць і вымусілі нас заплаціць за карыстаныне падручнікамі, асноўны іх парк склалі выданыні, якія прайшли, бадай, не праз адную руку. Трэцюю частку кніг, якія павінны былі стаць дапамогай вучню, можна акрэсліць як выкарystаныя і даўно адпрацаўшыя свой належны тэрмін. Многія падручнікі стратілі не толькі свой зынешні выгляд, напрыклад, вокладку, але і часткі ўнутранага — не хапае старонак. Шмат якія з падручнікаў маюць мяккі пераплёт, але і гэта яшчэ паўбяды, галоўнае тое, што аркушы ў гэтах кнігах трываюць «на чэснім слове» — кніга «Геамэтрыя. Клясы 5-11», якой мы карыстаемся амаль кожны дзень ужо сёмы год, нават пры самым ашчадным карыстаныні не змагла захаваць усе бачыны. Не магу нічога добраага сказаць пра «Фізыку» — кніга прыйшла ў нягоднасць дзесяці напрыканцы 80-х.

Больш прыстойныя тэксты мае падручнік па «Чалавеку і грамадзству», там нават падаюць палахэнны аўтарытарызму таталітарызму, але ж на тытуле падручніка горды надпіс: «Рекомендовано Главным управлением содержания общего среднего образования Министерства образования Российской Федерации», надпіс падобнага зъместу ўтрымлівае «Астрономія», і «Французская мова», некаторыя кнігі таксама.

Ад реформы падручнікаў па «Роднай літаратуре» наш выпуск адстоеў заўсёды на адзін год. Гэта значыць, што кожны новы год мы атрымліваем старыя кнігі, а наўшы наступнікі ўжо новыя. Дарэчы, пра «Родную літаратуру» можна казаць як пра найблізьшую удалае выданыні (новы варыянт). Зразумець не магу аднаго: чаму «Тутэйшыя» зъміяці ў падручніку для сёмыя клясы, тады як больш лёгкую для разумення «Пінскую шляхту» адправілі ў дзесятую.

Хачу ўсё ж спыніцца на тым падручніку, уласна дзеля якога і пісаўся гэты «артыкул», сама назва ў яго папахвае крамолаю, вы здагадаліся, канешне, гэта «Гісторыя Беларусі». Пасыль чытаныня гэтака падручніка толькі дзівіцца можна, бо ў назыву вынесеная ці на самая слушная з думак, якія тут ёсьць. Назва съведчыць, што гісторыя ў нашай Радзімы ёсьць, хая сам падручнік зъяўляецца першай, на мой погляд, спрабай гэта адмаліць.

Але пра ўсё па чарзе. Абмалюю спачатку зынешні выгляд, з якога што-нішто ўжо пачынае вынікаць. Калі вы бачылі падручнікі 1992-94 гадоў выданыні, то добра ўяўляеце іх — вокладка белая, пасярэдзіне чырвоная стужка. Гэта неяк можна судзесці з нацыянальным съязгам. Разгледаныя зарас падручнік складаеца з дзяўлючастак. Першая выйшла ў сьвет у 96-м годзе, наступная — на год пазней, яе мы атрымалі ў якасці «святочнага падарунка» пад Новы год. Першая частка кнігі «Гісторыя Беларусі для 11 клясы» мае недарэчны зялёны колер і валодае ўсімі вышэйпазначанымі тэхнічнымі хібамі — пачала «распаўзіцца» на вачах пасыль першых тыхдніяў карыстаныня. Гэта ня самае дрэннае, зъвернем увагу на зъмест. Пакідаючы без увагі розныя дробязі, памылкі, абразы на адрас нацыянальнага руху, зъвернемся да старонкі 82, дзе гаворка ідзе пра нацыянальнае паўстаныне 1863-64 г. на Беларусі пад кіраўніцтвам Кастусі Каліноўскага. Спачатку дасывічаныя аўтары пачынаюць съцвярджаць, што «Мужыцкая праўда» ня мела амаль ніякага ўплыву на грамадзтва, пасыль тое, што ўсе (цытую) «паўстанцікі атрады на Літве і Беларусі складалісі поўнасцю з асобаў катапіцкай і ўніцкага веравызнання». Колькі абзацай мінаю — гаворка ў іх ідзе зблышага аб прымішэні ўніякіх барацьбы. Далей ідзе саме цікава. Вось што кажуць у гэтым падручніку аб віленскім генерал-губэрнатары М.М.Мураўёве-вешальніку. Яго не ўхваліла савецкая гісторыяграфія, а тут сказана пра яго на старонцы 83 наступнае: «Гэта (Мураўёў) быў энергічны дзяржаўны дзеяч, які зь веданынем справы рабіў тое, да чаго быў закліканы. Значную ўвагу ён зъвярнуў на цывільнае кіраваныне, маючы на мэце знайсці ў краі тых элемэнты, на якія царскія ўлады маглі быць абалепціці. Перш за ўсё гэта было беларускае сялянства (?)... М.М.Мураўёў быў першым з дзяржаўных дзеячоў Расеі, хто ўзыяў пытаныне аб пастаноўцы шырокай народнай адкуліці ў краі, прычым на «местном наречі», пад якім ён, безумоўна, разумеў беларускую мову».

Такім чынам, можна пабачыць, як пра ката ствараеца яшчэ адзін міт, як пра яшчэ аднаго добраага дзядулку.

У авбяржэнні міту дам некалькі вытрымак з дакладных запісак М.М.Мураўёва цару: «Пацвердзіць (трэба) канчаткова паўсюднае ўядзеніе расейскай мовы... ва ўсіх афіцыйных і службовых зносінах, а таксама ў ўніверсітетах і адукацыйных установах».

Неадкладна ўсе вышэйшыя службовыя пасады па ўсіх ведомствах, а таксама ўсіх месціцах, якія маюць дачыненіе да народу, замісціць расейскім чыноўнікамі, іншыя ж пасады замісціць расейскімі паступоўца...

Засяляць краі расейцамі, наколькі магчыма сканцэнтравана...

Садзейніца чытка распаўсюджану праваслаўна-хрысціянскага вучыння і ўзбуджэнью ў народзе ўсьведамленыя, што ён — расейскі... Патрэбна ўсім растлумачыць, што краі Паўночна-Заходні заўсёды быў і ёсьць расейскі...

За сябе сам адказаў М.М.Мураўёў. Пра тое, што ён яшчэ і вешальнік, у кнізе сказаць забыліся, а мо і не захадзелі. Ды яшча на старонцы 85, у ліку адмоўных вынікаў паўстаныня (былі, відаць, і гэткі) уключаеца, ці, лепей — ставіцца змагарам за свабоду ў віну тое, што «да канца 60-х гадоў у краі захоўвалася ваеннае становішча».

Цяпёр, каб ня траціць часу, зъвернемся да другой часткі падручніка гісторыі.

Яго вокладка выглядае яшчэ больш дзіўна — белага колеру, а пасярэдзіне стужка... не магу нават вызначыць, якога колеру, нешта, мабыць, падобнае да паносна-зялёнага.

Гэты ліст я меў намер напісаць яшчэ даўно, але не хапала часу. Ідалягічна недарэчныя съведчыці сірабаваў пакінуць на сумленье аўтару. Калі ж мне трапілася ў руку другая частка, я канчаткова вырашыў, што напішу. Калі ў папярэдній частцы былі памылкі з чиста палітычных нагодаў, то ў другой кнігі мною былі заўважаны недарэчныя, якія было немагчыма зрабіць, кіруючыся толькі гэтымі прычынамі.

Зноў пачну спачатку. На тытуле заўважаю надпіс: «Пад рэдакцыяй прафэсара М.С.Сташкевіча». Ня ведаю, ці яго прысутніцца папававала першапачатковы зъмест кнігі, зь яе добрай традыцыйнай зъмяшчаць дакументальныя матэрыялы па пройдзеным параграфе, але як пачалі выглядаць самі параграфы! Адразу агаваруся — мною праглядзаная ня ўся кніга і заўважаныя далёка на ўсе памылкі. Пачынаю з уступу, на старонцы 4 робіцца агаворка, што «сярод некаторых з іх (вучоных) існуе думка, што з 25 сакавіка 1918 году — дня абавязчыннага ў Трэцій Устаўной грамаце незалежнасці БНР — трэба адлічваць самастойнасць Беларусі, але гэта толькі адзін з нацыянальна-радыкальных поглядаў. Гістарычныя сюжэты з разгонам Усебеларускага з'езду... можна разглядаць як памылковы». Я ня ведаю, як гэта можна разглядаць як памылковы. Бракуе сэнсу. Далей ідзе спраба харкторыстыкі Слуцкага збройнага вінаграда як «зуброенага мяцежу, які набыў характар палітычнага бандытизму». Дыскрэдытацца ўесь нацыянальна-вызваленчы рух 20-х.

Ёсьць і спрэчнае меркаваныне наконт таго, што Слуцкае паўстаныне падтрымала сваім ўзброенымі сіламі С.Булак-Балаховіч, тут гэта думка падаеца хутчэй як аксыёма, чым як меркаваныне. Ды наогул, гэтыя выразы акрэсліваюць ўсё, чым была барацьба на Беларусі за тагачасную ўладу. Больш нічора няма. Нарэшце мы падыходзім да параграфа 2.

«Устаўланыне беларускай савецкай дзяржаўнасці». Учытайцесе ў прапанаваныя радкі, і тады зразумееце ўсю іх бязглаздасць: «Лістападаўская рэвалюція 1918 году ў Нямеччыне прывяла да выхаду Нямеччыны з вайны... Выкарстоўваючы становішча, якое склалася ў выніку пысле Лістападаўскай рэвалюцыі ў Нямеччыне, і паражэнны аўстра-нямечкага блёку ў съвестнай вайне, бальшавікі анульвалі Берасцейскі мір. Чырвоная армія рушыла на заход. У лютым 1918 г. амаль на ўсёй тэрыторыі Беларусі зноў устаўлявалася ўлада Саветаў (сказ надрукаваны курсівам).» Адчулу? Калі не, то я растлумачу. Берасцейскі мір быў заключаны 3 сакавіка 1918 г., а з тэксту падручніка вынікае, што ён быў анульвалі Бальшавікамі да таго, як ён быў заключаны, бо тут гаворыцца, што ў лютым 1918 г. бальшавікі занялі Беларусь. Галоўнае, на дзіўа, тое, што ў лютым бальшавікі выкарystали лістападаўскай становішча. З гэтага вынікае ці тое, што аўтар некампэзантнты, ці ён зъехаў з глазу, ці наогул, мае слабое ўбліченне аб парадку месяцаў, ці нарэшце тое, што ён не сібруе зь беларускай мовай. Далей — болей: згодна з тэкстам падручніка «ў ліпені 1918 г. польскія войскі распачалі шырокое наступленне на Украіну і Беларусь». Тым самым усе падаецы прыпадаюць на «ніяшчыны» 1918 г. Пасыль чытаныня складаеца наступнай карцінай: «лютаўскія» бальшавікі, выкарстоўваючы «лістападаўскі» настрой немцаў, заатакуваюць іх і разбіваюць, анульваюць Берасцейскі мір, а пасыль выгнаныя ворагу заключаюць яго. Тым часам на дрэмлюць палякі і, не чакаючы ніякіх лістападаўскіх рэвалюцыяў, робяць напад на Беларусь з заходу ўлетку. Немцы, відавочна, у гэты час чакаюць ўсё ж такі лістапада, каб адысць, а да гэтага, мабыць, змогаюць на два франты. У той жа час немцы аддаюць цывільную ўладу ў Беларусь. Тым самым ўсе падаецы прыпадаюць на «ніяшчыны» 1918 г. Пасыль чытаныня складаеца наступнай карцінай: «лютаўскія» бальшавікі, выкарстоўваючы «лістападаўскі» настрой немцаў, заатакуваюць іх і разбіваюць, анульваюць Берасцейскі мір, а пасыль выгнаныя ворагу заключаюць яго. Тым часам на дрэмлюць палякі і, не чакаючы ніякіх лістападаўскіх рэвалюцыяў, робяць напад на Беларусь з заходу ўлетку. Немцы, відавочна, у гэты час чакаюць ўсё ж такі лістапада, каб адысць, а да гэтага, мабыць, змогаюць на два франты. У той жа час немцы аддаюць цывільную ўладу ў Беларусь. Тым самым ўсе падаецы прыпадаюць на «ніяшчыны» 1918 г. Пасыль чытаныня складаеца наступнай карцінай: «лютаўскія» бальшавікі, выкарстоўваючы «лістападаўскі» настрой немцаў, заатакуваюць іх і разбіваюць, анульваюць Берасцейскі мір, а пасыль выгнаныя ворагу заключаюць яго. Тым часам на дрэмлюць палякі і, не чакаючы ніякіх лістападаўскіх рэвалюцыяў, робяць напад на Беларусь з заходу ўлетку. Немцы, відавочна, у гэты час чакаюць ўсё ж такі лістапада, каб адысць, а да гэтага, мабыць, змогаюць на два франты. У той жа час немцы аддаюць цывільную ўладу ў Беларусь. Тым самым ўсе падаецы прыпадаюць на «ніяшчыны» 1918 г. Пасыль чытаныня складаеца наступнай карцінай: «лютаўскія» бальшавікі, выкарстоўваючы «лістападаўскі» настрой немцаў, заатакуваюць іх і разбіваюць, анульваюць Берасцейскі мір, а пасыль выгнаныя ворагу заключаюць яго. Тым часам на дрэмлюць палякі і, не чакаючы ніякіх лістападаўскіх рэвалюцыяў, робяць напад на Беларусь з заходу ўлетку. Немцы, відавочна, у гэты час чакаюць ўсё ж такі лістапада, каб адысць, а да гэтага, мабыць, змогаюць на два франты. У той жа час немцы аддаюць цывільную ўладу ў Беларусь. Тым самым ўсе падаецы прыпадаюць на «ніяшчыны» 1918 г. Пасыль чытаныня складаеца наступнай карцінай: «лютаўскія» бальшавікі, выкарстоўваючы «лістападаўскі» настрой немцаў, заатакуваюць іх і разбіваюць, анульваюць Берасцейскі мір, а пасыль выгнаныя ворагу заключаюць яго. Тым часам на дрэмлюць палякі і, не чакаючы ніякіх лістападаўскіх рэвалюцыяў, робяць напад на Беларусь з заходу ўлетку. Немцы, відавочна, у гэты час чакаюць ўсё ж такі лістапада, каб адысць, а да гэтага, мабыць, змогаюць на два франты. У той жа час немцы аддаюць цывільную ўладу ў Беларусь. Тым самым ўсе падаецы прыпадаюць на «ніяшчыны» 1918 г. Пасыль чытаныня складаеца наступнай карцінай: «лютаўскія» бальшавікі, выкарстоўваючы «лістападаўскі» настрой немцаў, заатакуваюць іх і разбіваюць, анульваюць Берасцейскі мір, а пасыль выгнаныя ворагу заключаюць яго. Тым часам на дрэмлюць палякі і, не чакаючы ніякіх лістападаўскіх рэвалюцыяў, робяць

СВОЙ ПОЛЮС

«Бела-руси-фікацыя»

(НН № 8) Працяг тэмы.

Адзін мой маскоўскі прыяцель свой «страйшы школыны ўзрост» (канец 80-х) правёу у Беларусі. Тут ён па сваёй волі з Сашы ператварыўся ў Алеся. Ужо праз год «эміграцыя» Алеся шакаваў сваіх новых знаёмцаў «незвычайнай» беларускай мовай — вывучанай па творах Каракевіча і падручніках першай паловы стагодзьдзя.

Мой маскоўскі прыяцель быў сярод зачынальнікаў новае хвалі анархізму ў Беларусі. З уласцівай прыхільнікам гэтага плыні непасрэднасці ён «бамбіў» у сябе дома «маскалёў», і з тым жа імітам «сцябай» у Беларусі «нацыяналістаў». Урэшце, Алеся вірнуўся на радзіму, і калі гадоў праз пяць сустэрэўся зь ім у Маскве, ён ужо амаль ня мог казаць па-беларуску — забыўся. Але нават па-расейску мы ня здолелі паразумецца. Для сябе я развязаў гардзеёу вузел думкай «маскаль ёсьць маскаль». Сёння я мяркую, што дарма ўкладаў у гэтыя слова пагардліва-крыхідлівія інтанцыі...

У Борхеса вельмі часта пыталіся чаму ён, чалавек, які дасканала валодае некалькімі мовамі, найперш ангельскай, прыягае пісаць па-гішпанску. Маўляў, ангельская адразу б парушыла шмат перапонаў, звязаных з працэсам перакладаў. Але ж Борхес пісаў мовай, у якой ён спазнаў ключавыя «дасканалія моманты рэчаіснасці».

«Што значыць быць калюбіцам? —

запыталася галоўная герояня апавядання Борхеса «Ульрыка». — Ня ведаю, — адказаў суразмоўца, — гэта пытанье веры.» Ці задаўшы падобным пытаннем людзі, якія ў Беларусі ствараюць культуру, якую мы называем «беларускай у расейскай мове». Гэтаксама, як у сучаснай Ірландыі — у ангельскай, ці колішнай Чехіі — у немецкай. Кіно, тэатр, літаратура, сінэ... У той ці іншай ступені якасці, пашыранасці... І запатрабаванасці, міэрны ўзровень якой сёньня мы назначаем як паказчык «неўрадлівасці Беларусі» для «расейскіх зерняў»...

Калі адзін з герояў Марка Твэна — беглы нэгар Джым слухаў, як Гек Фін распавядаў пра Францыю, і даведаўся, што французская мова абсалютна не падобная да ангельскай, Джым шчыра зыдзіўся, маўляў, чаму французы ня могуць размаўляць, так бы мовіць, «на чалавечаскім языку». Джым быў афраамэрыканцам. Прыстаўка «афра-» мае дапаможнае значэнне, якое тлумачыць усе нюансы аб'ектыўнага й съветапогляднага існавання Джима ў сусьвеце, і ў межах ЗША у прыватнасці. Але найперш Джым быў амэрыканцам. Пытанне, якое ён задаў Геку, і да сёньня хвалюе сяроднастасці амэрыканца незалежна ад пола, расы і веравызнання. Узгадайце дыялёг з таранцінскага «Pulp Fiction» пра «Big Mac» і «Le bigmac» — нераўнай «нашай» спрэчкі пра «пыва» і «піва».

Застаўшыся тыповымі амэрыканцамі, мурныя ЗША стварылі свой аўтэнтычны культурны съвет, вядома, ангельской мовай. Чаму сёньня мы адмаўляем расейцам умагчыласці ствараць сваю культуру па-

беларуску? Мы кажам аб моманце «веры» ці «выбары», калі кажам пра інтэрграванасць беларускіх грамадзінцаў у беларускую культуру, незалежна ад этнічнага паходжання. З іншага боку, мы кажам пра «нязадатнасць» расейцаў, робячы акцэнт менавіта на паходжанні...

...Іншы мой расейскі прыяцель прыехаў у Беларусь у «сярэднім школьнім узроўні». У адрозненіі ад Алея-Сашы ён застаўся ў краіне назаўжды.

Той, хто ніколі ня быў на канцэрце Зыміцера Бартосіка, можа набыць касету «Да пабачэння», якая ўжо больш за год як выйшла ў съвет. «Высоцкайская манера выканання, прага «цыганскага разгулу», рускі (?) надрыў, кіданыне «ў запой» ад немагчымасці «зъехаць у Парыж»: адчай і адачасова велічны спакой «у Чорнага мора»... Прага зъехаць, каб сумаваць аб вяртанні. Бартосік мае выключныя ўмовы для кітгітаванняў і рэалізацыі гэтага пачуцця. Ён сынява ў мове, у якой ён адкрывіць свае «дасканалія моманты рэчаіснасці». Гэта не замінае яму жывіцца «ўсмоктнай з малаком маці» чароўнасцю «Волскіх прастораў» і нябажаніемікі «дзікіх стэпаў Забайкальля». Гэтак, як стопрацэнтныя амэрыканцы з прыстаўкай «афра-» з дасканаліяў ў пакаленіі жывіцца ніколі ня бачанымі «прасторамі Закангалезья».

У адрозненіі ад афраамэрыканцаў, Бартосік не абмяжоўвае глебай «малакамаці». Папулярная ў 60-х ідэя «вяртання на гістарычную радзіму, дзяля афраджэння» развіўшыся чорнае цывлізацыі» паслухаць паразу сярод чорных дыяспараў разывітых краін. Гэтаксама, як сёньня толькі бязлігтасныя войны могуць прымусіць ра-

сейцай зынніца з «наседжаных зарубежжаў», і вярнуцца на «гістарычную радзіму». У адрозненіі ад мурынаў, расейцам ня трэба афраджэнію сваю цывлізацыю: яны зь яе жывіцца. Але, магчыма, як і ў мурынаў, большасць значнага ў расейскай культуры за апошнія стагодзьдзя, было створанае менавіта за мяжою Рэsei.

Слухаць музыку (расейскую, нэгрыянскую, ці якую іншую) можна дзе заўгодна. Але ствараць музыку лацівей там, дзе адчуваш, што «ствараеш сваё». Менавіта таму ў нашай краіне БЕЛАРУСКІ бард Зыміцер Бартосік стварае РАСЕЙСКУЮ сінэту.

...Часам я спрабую ўявіць свайго маскоўскага прыяцеля Алея ва ўмовах, напрыклад, Кітаю. Ягоная бляявая зынешніца ў маім уяўленыні абсалютава гарманічна ўпісваецца ў шэрагі жоўтаскурых студэнтаў на пляцы Ціньянанын. Гэтаксама, як не выклікае здзіўленыне чорнаскуркі падлетак — не раўнай караткевіцкі мурын Янка — зь бел-чырвона-белым значкам пад час выступаў апошніх Менскіх вёснаў. У першым выпадку вядзеца пра творчасць, стымуляваную «зьнешнім фактарам», у другім — пра павязь з зямлёю.

«Захад ёсьць Захад, Усход ёсьць Усход, і ім ніколі не сыйсціся разам», — прамовіў у свой час Кілінг. Асабіста мне больш падабаецца рэгей, чым раманс. Тым ня менш, я шкаду, што Кілінг ня можа паслухаць сылевы Зыміцера Бартосіка. Магчыма, клясяк зразумеў бы, што нават больш моцныя полосы здатныя сыйсціся ў адным — усё залежыць ад творцы.

Севярын Квяткоўскі

ПАЎСТАНЬНЕ Ў «КАРАЛЕЎСТВЕ БЕЛАРУСЬ»

Зроблены першы крок да ўвасабленыя фрагменту віртуальнаага «Каралеўства Беларусь» у рэальнай спарадкаваныя формы. 8 траўня ў залі музея Максіма Багдановіча фундацыі «Эўрофорум», «Наша Ніва», Інстытут Цэнтральна-Усходнія Эўропы і Беларускай Асацыяцыі Журналісту рэпрэзэнтавалі сумесны праект — «Беларускі Калегіум».

Незалежная навучальная установа «Беларускі Калегіум» ёсьць плёнам супольнай творчасці беларускіх навукоўцаў, якія складаюць альтэрнатыўну ідэолагіям дзяржаўнай адукцыі РБ. Калегіум напрацягнуло (непасрэднае навучанье) і чатырох

(дистанцыйнае навучанье) дасканаліяў і магістарскае навучанье для студэнтаў старэйшых курсаў гуманітарных спэцыяльнасціяў і асобам з вышэйшай адукцыяй у спэцыялізацыях: філозофія-літаратура, журналистика, найноўшая гісторыя.

«Сучаснае ўрэпілікайсць кантынэнтальнай мысленіні», «Генэалёгія беларускага ідэя...», «Досьледы ў галіне мэдыяў»... «Гісторыя таталітарызму ў Беларусі», «Незалежнае грамадзтво як сістэма з аўтарэгуляваньнем»... — у праграме «Беларускага калегіума» больш за пяцьдзесят курсаў і сэмінараў па тэмах, недаступных для навучанья ў сучасных беларускіх дзяржаўных

станованях. Да выкладання апрача беларускіх навукоўцаў запрошаныя спэцыялісты з Украіны, Польшчы і Рэsei.

«Беларускі Калегіум» не дас пакуль поўна вышэйшае адукцыі. Дыплём установы дзеяўніцтва ўбранай для навучання спэцыялізацыі. Тым ня менш, у плянах арганізатаў — стварэнне незалежнага беларускага Ўніверсітэтту...

У прэзэнтацийных прамовах пэрыяд, у якім існуе сёнянняшняя Беларусь, быў названы «найбліз шлённым для самаўдасканаленія». Мы ведаєм пэрыяды гісторыі краіны, якія ці не шматкроць больш актыўна стымулювалі інтэлігенцыю да твор-

часыці «як адзінага способу ўцеку ад брутальнай рэчаіснасці». Але, як правіла гэтыя пэрыяды скончваліся вынішчэннем тых, хто ўдасканаліваўся, «пад корань». Магчыма, менавіта таму атмасфера, якая панавала ў залі падчас прэзэнтациі «Беларускага Калегіуму», вызнчалаася строгасцю, сабранасцю і пэўнай патаснасцю. Нібы на сходзе паўстанцаў у ноч перад правядзеннем буйнай апэрацыі. Зрэшты, інакш быць не магло, бо ж адукцыйная ініцыятыва «Беларускі Калегіум» заплянаваная не на адзін год наперад, а сёняння выглядае на тое, што каб задуманае спрадаўдзілася, ад нас спатрэбяцца на толькі творчыя высілкі.

К.С.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЗНАК

матка Беларусі, стар. 602).

Сёлета спаўніца 480 гадоў з часу, калі ў Чехіі быў адбіты першы талер. За кароткі гістарычны пэрыяд манета сталася ўніверсаленай ўрэпілікай валютай, якая, напрыклад, у Німеччыне чаканілася рыхтык да 1907 году. Сярэднявечны талер падарыў назнуву сучаснай універсаленай валюце — далару.

У Беларусі першы талер быў адбіты ў 1564 годзе на Віленскім манэтным двары, апошні — у Горадні ў 1793. Невялікую па колькасці эмісію Гарадзенскага манэтнага двара толькі ўмёйна можна называць эканамічным крокам. Перад фатальнай пагрозай згубы дзяржавы нашыя продкі пакінулі назнуву сучаснай універсаленай валюце — далару.

У Беларусі першы талер быў адбіты ў самага Вячаслава Францавіча. Былы прэм'ер правёу апрацыю з грашыми «бяз лішнія шуму». Тоё, што на новых грошах напісаны «рубель», а ня «талер» сталася адной з ніякіх «асабістых перамогаў» Кебіча на супрацьстаянні «наступу апазыцыі», якак на той час ужо пасьпела дамагчыся «нацыяналістычных» законаў аб Гербе, Сцягу і Мове.

Упартасць «кебічайцаў» цалкам зразумела — «талер» гучыць зусім ужо «не папружыўся».

Талер — ўрэпілікайсць беларускай навучальнай установы.

лавым.

Мастацкая канцепцыя палягае ў жаданні спалучыць сучасны ўрэпілікайсць з сярэднявечнай беларускай стылістыкай. Колерная аснова — съветльня (да белага) адценіні тла на кантрасці з адценінімі чырвонага колеру. Сюжэтная канцепцыя — гістарычна, альбо «гістарычна-светніцкая». На банкнотах наміналам ад аднаго, двух, пяці і да тысячы талераў выяви Багдановіча, Братоў Луцкевічаў, Кастусі Каліноўскага, Францішка Скарыны, Льва Сапегі, Кастусі Астроскага і аж да Рагвалода з Рагнедаю. З адваротнага боку месцыяцца выявы з адпаведных гістарычных сюжэтў. Адразу ж быў абумоўлена, што ў паліканфесійнай краіне на варта закранаць кананічныя асобы.

Распрацоўшчыкі талераў пасыпелі добраца па лёнданскай фірмы, зь якой Нацбанк вёў перамовы аб друкарні новай валюты, каб на месцы ўдакладніць нюансы вытворчасці. Праца над эскізамі вялася за рэкордныя для таго часу тэрміны — крыху больш за год. Але кебічайская каманда пасыпела апярэдзіць «апазыцыя-

нэраў». У Рэsei былі надрукованыя рублі. Знайсці чалавека, які б мог распавесьці гісторыю стварэння гэтых грошей амаль немагчыма. Хтосьці па-просту маўчыць, а хтосьці, як, напрыклад, былы на той час галавой Нацбанку Станіславу Багдановічу, съцвярджае, што на бачыў тая гроша, бо «меў іншыя задачы». На сёняння яму вядома, што на банкнотах выяўленыя «нейкія дзеячы» і «нейкай архітэктурой»... «Нейкія дзеячы», «нейкія гроши», «нейкай эканомікай», «нейкай краінай»... Выглядзе на тое, што наўгорад ці мы калі-небудзь пабачымілі плен творчасці ненядомных пакуль мастакоў часоў «кебіцкага застою»: перспэктывы, вартая жалю, хіба з глядзішча калекцыянта.

Што да перспэктывы ўвядзення ў абарачэнне жывых беларускіх талераў, аднога «жывыцца надзеяй» не дастатковая. Магчыма, ёсьць сэнс у тым, што сёняння ў нас дастатковая часу, каб ўдасканаліць канцепцыю валюты незалежнае Беларусі. Зрэшты, на колькі багата часу — залежыць ад нас...

Севярын Квяткоўскі

Гравія са старонкі 1.
не гарантным харалам аргазму, а болем парадзіхі, адыхадам каляплодных водаў, перарэзанай пупавінай і першым крыкам народжанага. Лёгіка аборту палягае ў самабменажаньні, самаспынені, самадмаўленні. Лёгіка любові — працяг і вечнасьць праз нараджэннне.

Праблема абортай у Беларусі набывае асаблівае значэнне ў сувязі з інтэнсіўным падзеяннем нараджальнасці. Паказыкі натуральнага прыросту насельніцтва і паширанага ўзнайдення ў бягучым дзесяцігодзьдзі харкторызуюць выміраннене народу ў межах 30-50 тысячаў. Калі верыць статыстыцы, дэмографічны спад у нашай Краіне назіраецца з 1986 году і супадае з пачаткам так званай постчарнобыльскай эры. Зрэшты, як съцвяджае акадэмік Міхал Цігулоўскі, лятальні працэс начаўся ў 1993 годзе. Беларускія сем'і складаюцца толькі з бязьдзетных мужаў і жонкі. Расыце колькасць абортай і бясплодзізія, скарачаеца працягласьць жыцця беларусаў. Калі дэмографічны крызіс будзе працягвацца ёй далей, праз 111 гадоў з твару Зямлі можа зынінць апошні жыхар Беларусі.

Каірская міжнародная канфэрэнцыя па народнасельніцтве адзначыла тэндэнцыю: чым бяднейшая краіна, тым большая ёй нараджальнасць. Наша Рэспубліка — выключэнне з гэтага правіла. Адна з прычын — неабмежаваная практика абортай. Сённяня з трох зачыціц адно завяршаецца гватоўным перапыненнем ціжарнасці. На нашым кантыненце мы здаймаем трэцяе месца па колькасці абортай на тысячу чалавек. І гэта дае падставы гаварыць пра самагенцацыд нацыі.

ГІНЭКОЛЯГ РАСПАВЯДАЕ

Таціана Анатольеўна Чарняўская, загадчыца гінеколягічнага аддзялення 34-й паліклінікі Савецкага раёну сталіцы, лічыць, што колькасць абортай на Менску звышніца, хоць і вельмі павольна, а спад нараджальнасці спыніўся. Звернемся, аднак, да статыстыкі. У мінулым годзе ў 34-й паліклініцы зафіксаваны 278 родоў і 74 абORTы ў тэрміне звыш 6 тыдняў. А так званных міні-абортай — 280. Паводле дадзеных жаночых кансультатаў у сталіцы летасць родоў здарылася амаль 12 з паловай тысячы, 4 тысячи звычайных абортай і 16 тысяч «вакуумай» (абортай, зробленых мэтадам вакуум-аспірациі). Па сацыяльных паказаньнях (матэрыяльная незабыспечанасць, адсутнасць работы, жылья) у 34-й кансультатыўнай быў зроблены толькі адзін аборт (гэта ў 1997 г.), па мэдыцынскіх паказаньнях не было ніводнага, і па генетычных — адзін (быў выяўлены плод з генетычнымі адхіленнямі). Па Менску ў 1997 годзе зроблена: па сацыяльных паказаньнях 187 абортай, па мэдыцынскіх — 116. Тут значную частку складаюць падлеткі, бо, паводле нашага заканадаўства, да 18 гадоў

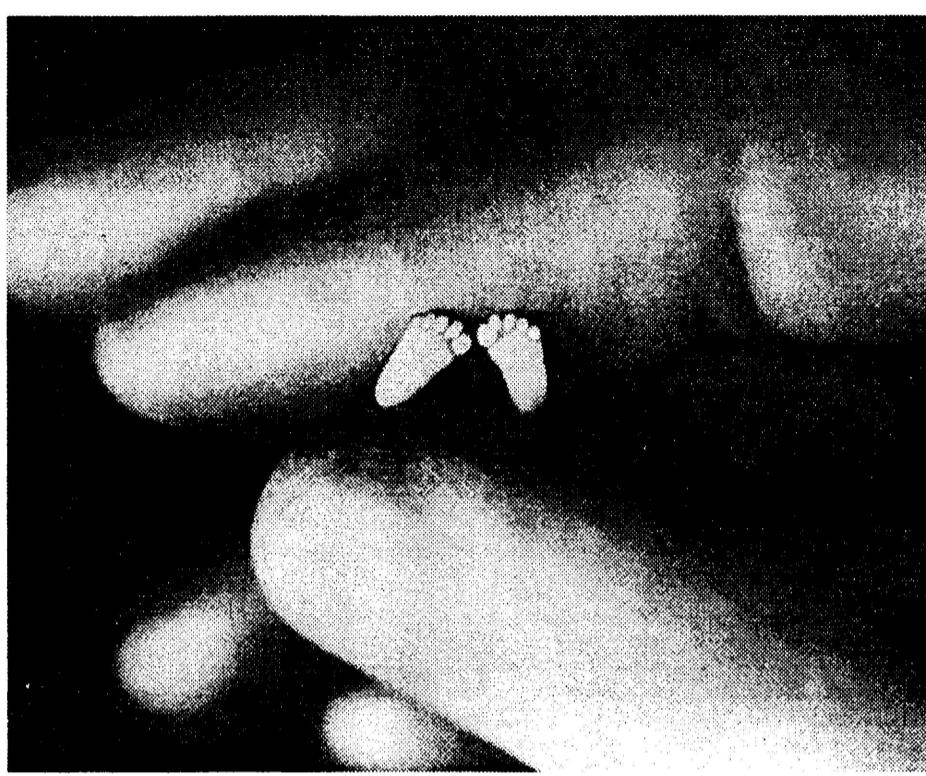
жаночы арганізм лічыцца няполаваспелым, і ўрачы авабязаныя спыняць ціжарнасць, калі таго патрабуе непаўнолетнія.

Па генетычных паказаньнях зроблены 71 аборт. Г.з., што ў 71-й жанчыны па ранній стадіі ціжарнасці з дапамогаю ультрагуку ѹ біяхімі выяўленая паталёгія плоду, і калі б не аборт — на сывет нарадзілася б 71 хворас дзіця. Методыка дыягноставання з дапамогой ультрагуку дастаткова дарагая, але на сёньняня практычна ўсе паціенткі 34-й кансультатыўнай, якія маюць ціжарнасць да 10 тыдняў, праходзяць ультрагуковое абследаваньне.

34-я паліклініка дзейнічае дзесяць гадоў. Аблугаўвае насельніцтва Савецкага раёну сталіцы, 26% якога складаюць пэнсіянеры (па Менску — 15% ад агульнай колькасці менчукоў). Паліклініка мае, бадай, адзінай ў краіне паліклініка стацыянар для ціжарных і для жанчын з гінеколягічнымі захворваньнямі. Працуе ўрачэвна-кансультатыўная рэабілітацыйная камісія (УКРК), заключэнні якой не падлягаюць рэвізіі ў бальніцах. І калі УКРК

Славамір Адамовіч

СПАРОН

адпраўляе жанчыну на аборт, гінеколягістка наўпінен спыніць ціжарнасць.

На пытанні, які закон рэгулюе ў Рэспубліцы практику абортай, Таціана Анатольеўна Чарняўская адказвае: «Права жанчыны вызначаецца свой лёс і лёс свайго народжанага дзіцяці. Мы, АКУШЭРЫ-ГІНЭКОЛЯГІ, СУПРАЦЬ ЗАБАРОНЫ АБОРТАЎ. КАТЕГАРЫЧНА! Мы ВЕДАЕМ, ШТО АДРАЗУ ПОЙДУЦЬ КРЫМІНАЛЬНЫ АБОРТЫ, мацирыйская съмерці, маса розных ускладненняў і інвалідызацыя жанчын». Таціана Анатольеўна супраць таго, каб матэрыяльна малазабясьпечаныя жанчыны «пладзілі жабраўства і юбогасць». На жаль, сярод жанчын, якія ідуць на аборт, так званы сацыяльны аргумент — самы пашыраны. Так, акупацыйна-марыянэтачны рэжым на дбае і на будзе дбаць пра матэрыяльны дабрабыт беларускіх жанчын. Далёка не заўсёды аказваюцца джэнтльменамі ў беларускія мужчыны. Але тая лёгкасць, з якою жанчына абрэасць, здарылася да чаргі з дзевяціцай. Ніядаўна я выдаляла ў жанчыны такую песьудазалатую сыпіраль. Капнула нашатырнага сыпіру — «золата» і пасінела, хоць сапраўднае павінна заблішчыць.

Небясынечна для жанчыны нараджацца пры тромбафлебіце. А вось пры цукровым дыабітэце плод дапамаге маці. З пэўнага ўзросту пачынае функцыянаванаць пастроўнікавая залоза, і ён біярэ на сябе нагрузкую мамы. У выніку нараджаеца нездаровы. І таму хворым на цукровы дыабіт мы рэкамэндуем спыняць ціжарнасць.

Мэдыцынскім паказаньнем для спыненьня ціжарнасці зьяўляеца і ўзрост пасыля 45, калі вельмі часта вынікам ападнення аказваеца паталёгія плоду. Напрыклад, хвароба Даўна. Але і тут бываюць выключэнні. Ніядаўна ў нас нарадзіла 42-гадовая жанчына. Першая ціжарнасць. Лёгка вынасіла, цудоўнае дзіця... У кожнага сваю мяжу.

СТАЦІЯ

РЭПАРТАЖ

спаць і прачынацца разам з маці. Калі яго амніятычнай вадкасцьцю робіцца салодкай, ён будзе часцей глытак, калі кіслай, яно запавлюе глытанье.

Гукавымі сигналамі дзіці можна навучыць адварочвацца ад болевых стымулаў, але ні ў аднаго немаўліці яно будзе адноўкавага адказу, бо яны ўжо — індывідуальнасць.

АБОРТ

ПРАЗ АТРУЧЭНЬНЕ СОЛЬЮ

Мэтац выкарыстоўвасцца пасля 16 тыдняў, калі дастатковая колькасць вадкасці зьбіраецца ў мяшках з водамі плоду. Даўгая іголка ўстаўляецца праз жывот ціжарнай у каліяплодны мяшок. Упрыскуваецца раствор канцэнтраванай солі. Плод уздыхае і глытак соль і атручуваецца ёю. Вонкавы слой скуры атрымлівае апекі ад каразійнага эфекту. Аперацыя займае крыйху больш гадзіны часу. Праз суткі адбудуцца «мертвыя» роды. Продукт ціжарнай выкінуць у клазэт, у лепшым выпадку — спаліць у краматорыі стацыянару.

ПРОСТАГЛАДЫНАВЫ АБОРТ

Спэцыяльна створаны прэпарат абартыўнага дзеяння, які выклікае заўчастніціны роды. Звычайна выкарыстоўвасцца ў сярэдніне і ў канцы ціжарнай з мэтаю выклікаць аборт. Можа выклікаць у арганізм жанчыны сур'ёзны ўскладненны.

АБОРТ У 12 ТЫДНЯЎ

Аборт праводзіцца паміж 7 і 12 тыднямі ціжарнай з выкарыстаннем петлепадобнага сталёвага нажа. Матка выводзіцца праз похву. Шыйка (рот маткі) утрымліваецца адкрытай. Гінеколаг рассыкае маленькае цельца на кавалкі і адслойвае плацэнту ад съценак маткі.

АБОРТ ДА 18 ТЫДНЯЎ

Праводзіцца паміж 12 і 18 тыднямі. Выкарыстоўваюць шыццападобны з вострымі зубамі інструмент. Гінеколаг захоплівае частку плоднага цела і адрывае яс. Гэтася членаадсячэнне прыцягаеца без абызольванья для плоду да таго часу, пакуль усе часткі, уключаючы і глыбока разьмешчаны пасыл, ні будзуть выдалены. Крызацічэнне пры гэтім прафузнае. Адна з апрацоўных мэдсёстраў узнаўляе часткі цела, каб упэўніцца, што матка пустая, інакш маці съцячэ крываю і атрымае інфекцыю.

ВЫЦЯЖНЫ АБОРТ

Падобны на папярэдні. Але выкарыстоўвасцца і новы інструмент — магутная выцяжная трубка. Яна адрывае часткі цела плюда і яго плацэнту, адсмоктваючы «продукты ціжарнай» ў скло.

«МЫЛЬНЫ»

(КРЫМІНАЛЬНЫ) АБОРТ

Здарасца сярод насельніцтва з ніzkim сацыяльным статусам. У матку ўводзіцца гаспадарча мыла, што выклікае не толькі аборт, але і паражэнне нырак. Заканчваецца лятальным зыхом альбо калеўтвам жанчыны.

НАСТУПСТВЫ

З абортам звязана больш за 100 фізyczных ускладненняў. Да непасрэдных адносіцца інфекцыя, цяжкія крывачайні, пашкоджаны маткі ды іншых унутраных органаў, нерэгулярная мэнструація, галаўныя боль, трамбозы, галаўакрут...

Працяглыя фізичныя ўскладнені — гэта бясплоднасць, выкідыш і заўчастніціны роды, цяга да алькаголю, злоджыванье мэдыкаментамі і наркатачнымі речывамі...

Многія жанчыны пакутуюць ад псыхічных наступстваў пасля перажывання абORTU, маці ні можа не ўспамінаць пра забітае дзіця. Пачуцьцё віны не дае спакою. Такія ўскладнені называюць сындромам перажывання абORTU ульбо ПАС (пост-абортавы сындром). Восі некаторыя сымптомы ПАС: пэрзыядычныя цяжкія ўспаміны, сны і паўтарэнныя перажыванняў абORTU, складанасцьці ва ўзаемінах з людзьмі, бяссоніца, авостранае пачуцьцё віны, пагаршэнныя памяці, прыпадкі красыць, спробы суісці.

РОЛЯ МУЖЧЫНЫ

Тацяна Анатолеўна лічыць, што для барацьбы з абортамі патрэбныя радыкальныя мерапрыемствы ў адносінах да мужчын. У пацьверджанні сваёй пазыцыі яна распаўдвае пра адзін не зусім законны эксперымент, які савецкія мэдыкі правілі ў Новасібірскім акадэмгардаку гадоў 20 назад. «Было дрэна з донарскай крываю для клінікі, добраахвотнікаў ямам, прымусіць здаваць нікога нельга. І тады мы выдалі загад, сэнс якога палягаў у

наступным: калі жанчына ідзе на аборт, мужчына павінен здаць 200 гр. крыва... Вы ведаце, ня трэба было вучыць, як засыцерагацца, ня трэба было гаварыць пра шкоднасць аборту. Іх колькасць адразу зменшылася. Но для мужчыны здаць кроў — гэта трагедыя. Яны нават прытомнасць губляюць...» І сапраўды, ёсьць за мужчынамі такі грэх. Кроў здаўца, толькі калі вельмі выпіць хочацца,

вы, можа быць, яшчэ і мяне возьме хто-небудзь з прыроды...

Дзякую табе за тваё добрае абяцанне і яшчэ дзякую за тваю дабрадушнасць. Да спаткання...

ГРАМАДЗЯНСКАЕ ДЗЕЯНЬНЕ
СУПРАЦЬ АБОРТАУ

Мужчынай авінавачваюць у тым, што вельмі часта яны штурхаюць жанчын на

а жонка грошай не дае. На аборт яе адправіць — раз плюнуць. А калі пасля спарону палюбouніца бясплодна станове — мужчык да іншай шусыне. Бывае, што каханая забудзеща пігулку выпіць, а ў мужчыка кар'ера, кватэрка малая ў «даляры» (прэстыжны дом насупраць Камароўскага рынку ў Менску), ды і маральна не готовы да бацькоўства. І тады «позвянь пелы» мужчычок раіць сіброву схадзіць «на вакуум», пра які ён нікага ўяўлення ні мае. Ёсьць, на жаль, такая зывіа. Але ёсьць і іншае, калі жанчына сама прайдзе ініцыятыву і стаўці сваёму мужчыну перад фактам абORTU. І мужчына, які готовы быў стаць бацькам, раптам становіцца съведкам і часткова прычынаю самагенсанцыду. Ён перажывае аборт па-мужчынску трывожліва і балючы. І пачуцьці да любімай паціху астываюць, бо жанчына, якая «вычысьцілася» ад ягонага дзіцяці, зас্বедчыла, што больш за ўсё яна любіць сябе...

Няпраўда, што мужчына ніколі не зразумее пачуцьця жанчыны, якая перажыла аборт. Рэч у тым, што мужчыны перажываюць своеасаблівы мін-аборт непараўнаныя часцей, чым іхныя сіброву. Я маю на ўвазе паліоны і мастурбацию. І ў першым, і ў другім выпадку пасля семявывіржэння мужчыну апаноўвае пачуцьцё маральнае нітульнасці і віны, адчуваніе фізычнае разбалансаваны. Паліоны, а яшчэ больш мастурбацийны акт, выклікаюць надзвычай складаны комплекс адмоўных рэакцый, а ў эмацийна разыўтай натуры могуць назірацца мышачныя спазмы, сутаргі з наступным паніжэннем рэактыўнасці ўсяго арганізму. Да мужчынскага мастурбацийнага акту, як і да жаночага абORTU, прывыкніць нельга. Мастурбацийны аргазм — гэта заўсёды аргазм болю, а не радасці. Штучнае семявывіржэнне навоні — гэта як добра пасыці, а потым званітаваць, як спрабаваць выплюнуць з роту ўсю сіліну. Плоць заўсёды імкненца ўвайсці, а не выйсці. У гэтай скіраванасці палягае ідзеніе Прыроды.

Каштоўнасць жыцця ня толькі народжанага чалавека, але зародка і нават семені добра зразумеюць кітайцы, якія адлічваюць узрост ні з момантам выйсція з матынага ўлоніня, а з момантам апладнення, калі ўзынікае новы згустак жыццёвае энэргіі.

Аборт — гэта, бадай, самая дарагая цана за цывілізацыйны камфорт і ўласны эгаізм, якую сплачваюць як жанчына, так і мужчына.

З пісма (Яна — Яму)
21 чэрвеня 1954 г.

Прывітанне з Беларусі!
Дзені добры, мой мілы Генюс! Хачу паведаміць табе, што пісьмо тваё атрымала, за якое кажу вялікі дзякую. Генюс, я цяпер лёгкая, і, дзякую Богу, адчуваю сябе наядрэнна. Думаю толькі адно: каб хутчэй убачыць цябе, пачуць твае слова. Але гэта, пэўна, ня ўдасца, бо ты да нас ніколі не пакажашся з-за таго, што так зрабіў ся мнай. Ты як прыедеш, дык адразу пойдзеш да сваёй Лёні... Генюс, ты не падумай, што я зваліся без нікай ахо-

выдзялі ў сродкі на выпуск 50 відэакасетаў з праагандысцкім матэрыялам. Асаблівае ўражанье робіць фільм «Нямы крык» доктара Бэрнрада Натансона, які зрабіў ультрагукавыя здымкі аборту 12-тыдневага чалавечага эмбрыёну. Фільм даказвае, што зародак прадчувае пагрозу съмерці. Ягонас сэрцабіццё пачацаеца да 200 удараў за хвіліну. Ён пачынае рабіць актыўныя панічныя рухі, адсюльваеца на супроціўлівітэ бок маткі, спрабуючы схавацца ад сталёвых інструментаў гінеколагія, і шырокая адкрывае роцік у сваім ніым крыва...

Дабрачынны фонд аховы жыцця ля яго вытокаў і генетычнага коду народу падтрыманыя як ніякі іншы. Адрес і разыўкі рахунак Фонду наступныя:

220053, г.Менск, вул. Арлоўская, 66, корп.8.

Тэл.: (017) 237-29-71, 237-52-26.

Факс: (017) 234-98-84.

Р/Х 3015000007955 у філіяле № 510 ААБ «Беларусбанк», г.Менск, код 153001603.

ЭПІЛЁГ

... Генюс вярнуўся да свай Юзі. Праз восем гадоў пасля абORTU Яна нарадзіла Яму хлопчыка, потым другога, потым дачушку. Малады гады свае пражылі складана, сыходзіліся і разыходзіліся. У Яго быў іншыя жанчыны, у Яе — толькі ён. малоды сын падарыў ім унучку, дачка — унuka. Днямі павінен прыехаць зяць — дапамагчы пасадзіць бульбу.

Лёнечка памерла маладою — ад сухотаў.

... Таня нарадзілася толькі таму, што настаяла бабуля. І цяпер бабулечка — адзіні ў съвеце родны чалавек, якога ўнучка сапраўды любіць і паважае. Дзесьці пабач сноўдаеца і родная маці — як цэн, як здань, нялюбая і халодная.

Таня ведае гісторыю свайго нараджэння: бацькі не хацелі яс. Цяпер яна ні хоча іх. І гэта спраўдліва, бо дабро прымнашаеца дабром, а злое — злым.

Таня вучыца на гуманітарным факультэце, піша беларускія вершы, каҳае. А чым яно завершила — пакажа час.

... Дзімка пражыў ужо два гадкі з хвосьцікам. Мара любога нармальнага мужчыка: такі прыгожы, чыста херувімчык, сынуля. Ён таксама нарадзіўся дзякуючы цвёрдаму слову бабулі, бо мамка яго не хацела. Вось і сёлета на мінулы Вялікдзень яна прывезла сына ў дом сваіх родных, а сама збегла. Адзінкія бязмужніцы плачут, крыху п'юць за Велікодным сталом, крыху паліяць, а найбольш соўкаюць Дзімку, перахопліваючы адна ў адной з рукаў.

... І была ў тых гасціцах Ірына. Ужо «свабодная» ад плоду, бо па чацвертым тыдні ціжарнай сія яна зрабіла аборт, не папярэздзішы пра тое сваго мужчыну. Цяпер Ірыне 35. Ужо месяц як яна хварэе: не спадае тэмпэрatura, не пакідае суіцыдны настрой... Каб перамаглі пачуцьці, а не саманадэйны чалавечы розум, пад каталіцкія Каляды, у Піліпаку, мог бы нарадзіцца яшчэ адзін Беларуск (ці Беларуска). І, як усе народжаныя людзі, ён (альбо Яна) зыведаў бы (зыведаў б) і радасці, і пакуты зямнога жыцця. На жаль, жанчына вырашила іначай. І ты зноў ня стаў бацькам.

«Лепш адзін раз запаліць маленкую сьвечку, чым усё жыцьцё праклінаць цемру»
Канфуцы

З УСПАМІНАЎ

Вінцэнт Жук-Грышкевіч: «У 1912 годзе ўжо некалькі сьвятлійшых сляняў з Будслава выпісвалі «Нашу Ніву». Некаторая пасылалі навет карэспандэнцы. Іншым выпісала «Нашу Ніву» радні, што была ў Вільні або ў іншых гарадох. Гарадзкія, асабліва ж у Вільні, Пецярбурзе й Рызе, былі звязаныя са съвядомім нацыянальным асяродкамі й чытали «Нашу Ніву»...»

Пра пашырэнне «Нашай Нівы» стараліся Эдвард Будзька й сям'я Мядзелькаў. Як у кожным маленкім мястэчку, дзе кожны звычайна ведае адзін аднаго, Паўліна Мядзелька, напрэна, была знамяная з бацькамі Вінцэнта — Антосем і Марысія. Але аніякіх дакумэнтальных звестак пра гэта ніяма, ускосным пачверджаннем могуць звязацца яе слова: «Неік вясной 1907 году щётка Анэля выправілася ў Будслаў адведацца радно. Туды ж прыехаў з Рыгі на адлачынік нашыны сусед і бацька таварыш Будзька» — А.Х.

Вінцэнт Жук-Грышкевіч: «Я ўжо ў 1912 годзе навучуцца чытати па-беларуску на беларускім календары і нумарах «Нашай Ніве», якія трапілі ў... руки дзякуючы Эдварду Будзьку. Эдвард Будзька — вядомы беларускі дзеяч, належаў да піянэрства беларускага руху. Буй рэвесылкі Янкі Купалы й Якуба Коласа, з якімі супрадуктамі «Нашай Ніве», але быў старышым нашаніцам і належаў да старышых беларускіх дзеячаў. Менавіта Эдвард Будзька выступіў у 1917 годзе адным з арганізатаў Будслаўскай Беларускай Гімназіі (1917-1919) — першай на Беларусі! Першай беларускай гімназіі — паўстала старавінні будслаўскай інтэлігэнцыі і сялянства... Ужо ў каstryчніку 1917-га году быў скліканы валасны сход, на якім пастаноўлена было адчыніць беларускую гімназію ў Будславе... Пастанова гэта была ўжыццяўленая. Праз два месяцы гімназія начала заніць у чатырох клясах нармальных і двух падрачных, спачатку з лікам больш за 300 вучняў... Галоўным арганізатаром гімназіі быў вышэйспомнены Эдвард Будзька — ведомы каўпэртар і грамадзкі дзеяч, які тады зьявіўся з сям'ёй сваіх бацькоў у Будславе. Дырэктарам гімназіі быў археолог і гісторык Васілевіч з недалёкай вёскі Пузыры, якога голад прымусіў вярнуцца з Москвы ў сваё вёску. Вучыцелямі былі — ягоны сын матэматык і дачка гуманістка, а апрача іх Поля Будзька, Л.Ігнатава, Мікола Шыла і Лышчук (абодва зь Менску) ды Панковіч з Крыбіч.

Раіса Жук-Грышкевіч: «...інжынер Дубейкаўскі (так-так, знакаміты Лявон Вітан-Дубейкаўскі! — А.Х.) — архітэкт — пазнейшы муж панікі Юльяні Мэнкз, некалі наречанай Івана Луцкевіча, будаваў Будслаўскую Беларускую гімназію».

Вінцэнт Жук-Грышкевіч: «Ён прыехаў у Будслаў і адпрацаваў плян двухпавярховага драўлянага будынку для гімназіі... Польскія ўлады сканфіскавалі гатовыя першыя паверх будынку Гімназіі, пакрылі яго ўзвысьці ў ім канцылярыю Будслаўскай воласці (гімназія)... Дзесь у канцы сакавіка (1918 году — А.Х.) дайшла вестка зь Менску аб абавязчэнні незалежнасці Беларусі й да Будслава. Аднаго дня, памятаю, наш дырэктар Васілевіч узварушаны з вясёлы хадзіў па ўсіх клясах і дзяліўся з вучнямі гэтаі радаснай навінай: «Рада Беларускай Народнай Рэспублікі абвесьціла незалежнасць Беларусі, наш край будзе вольным і незалежным, як калісі дайней. Будзе мець свой урад, сваё войска, сваіх ураднікаў, свой скарб і свае школы. Ціпер беларусы будуть самі гаспадарамі на сваіх землях, і ні будзе нас ужо трывожыць і страшыць чужое войска й паліцыя». Праз цэлы тыдзень гімназія была ўва ўзбуджаным съвіточным настроем. Пасыль лекцыяў адбываліся съпэўкі і рэпэтыцыі дэкламацый... На лекцыях русланкаў рыхавалі Гагоню й бел-чырвона-белыя сцягі. Настаўнік рыхаваны сів. пам. Мікола Шыла сказаў, што найлепшыя русланкі будзець павешаны ўзімі ў дзень съвітаваныя. Гэта дадавала імпульс ѹ стараныя ў працы. Сынажкі выходзілі няблага, але з Гагонем было горш. Мой сусед Кіслы так пранікся нацыянальнымі колерамі, што ягоны конь у Гагоні вышаў бел-чырвона-белым... Нарэшце прыйшоў дуўгачанкі дзэні съвітаваныя. Людзей сабралася столькі многа, што яны запоўнілі залю, сумежныя клясы й нават сенцы... Урачыстасць адчыніў дырэктар палкай, хоць і доўгай прамовай... Далей прамаўлялі працістайкі ад Гімназіялінага Камітэту бацькоў і ад воласці, а таксама сів. пам. інжынер архітэкт Дубейкаўскі з Вільні, які кіраваў будаваннем дому для гімназіі. Якісь дзядзька з Камарова ці Аleshak пачаў прамаўляць, але ні мог скончыць, узварушаны душыла яму слова ў горле. Ён патрапіў толькі сказаць: «Хай жыве Незалежная Беларусь!»

Вінцэнт Жук-Грышкевіч: «Гімназія праіснавала пад нямецкай акупацыяй у 1918 годзе і пад большавіцкай часткай 1919 г. Восеніню 1919 г. Будслаў акупавалі палкі й зачынілі гімназію. Яны ж здушылі ўсе праівы культурнага й грамадзкага жыцця, якое ў Будславе ніколі пасыль не вярнулася да такога высокага ўзроўню».

ШЛЯХІ

Вінцэнт Жук-Грышкевіч
Пасыль закрынцы будслаўскай Беларускай Гімназіі Вінцэнт Жук-Грышкевіч пераехаў у Вільню, дзе праз два гады скончыў Віленскую Беларускую Гімназію. Вучыўся ў ёй разам з Натальяй Арсеньевай. Яны

ДЗЕ КРЫЖУЮЦА ШЛЯХІ

Сёлета — 80 гадоў адкрыцця Будслаўскай Беларускай Гімназіі

Яшэ пад час сваёй вучобы ў школе (а было гэта ў 70-80-я гады) кожны дзень я хадзіў ля былога фальварку (ды яго так і называлі), па нядзелях у нашым касцёле, які ніколі я быў зачыненым уладамі адбываўся фэсты, а ля майго мястэчка на Мядзельшчыне былі раскіданыя хутары, на якіх жылі і працавалі людзі. Старая распавядалі пра Польшу, пра час, калі яны былі маладымі. Савецка было толькі зьеверху, успрымалася як наноснае... Гэта ціпераўка ўсё незваротна зъмянілася. Така старая беларушчына паціху адыходзіць, ды ўжо амаль што адышла ў нябіт... І начынае вырастатць новая, ужко не антысавецкая, а тая, якая зусім ня ведала савецкага, і таму яе выключна пазытыўны сэнс...

засталіся сябрамі на ўсё жыцьцё. Ліставаліся, сустракаліся.

З ліста Вінцэнта Жук-Грышкевіча да Натальі Арсеньевай: «Дараага Наталка! Сяброўка мая з тых школьніх дён, з той маладосці, з той школьнай навукі Віленскай Беларускай Гімназіі, з тых Базыльянскіх Муроў зь Беларускім Музэем Івана Луцкевіча, сяняня раскінутым і адданым чукунцам...»

Наталья Арсеньева — Вінцэнту Жук-Грышкевічу (1973 г.):

«Дараажэнкі Вінцу,
Мой сябрана здзён, калі вясёлкай Пряд намі клапіся шляхі, Калі жыцьцё было на золку, Калі яшчэ й ня сніўся схіл...

— I вось ён тут, із намі сяняня, Скрозь павальней жыцьця разгон, Дні не ў красе. У адцвітаны...

А хочацца яшчэ змагацца За ўчора, заўтра, усіх і ўсё! Дык будзем жыць! Мо ў дэсціць столкнёт Гады яшчэ скруцяць нас, сябры. Дасть Бог, шматкопернай вясёлкай і рэшта нашых дзён загарыцы!»

Памér Вінцэнт 14.02.1989, пахаваны ў Нью-Брайенсвіку, ЗША.

гэта назоў, пад якім мы прамаўляем да Вас сёняня і прамаўляюць будзескія дзені...»

Потым Вінцэнт пераехаў у Таронта, у Атаяўскім універсітэце абараніў дысэртацию («Лірыка Янкі Купалы», стаў доктарам філозофіі ў галіне літаратуры).

У 1971-1982 Вінцэнт выконваў абавязкі старшыні Рады БНР. Вінцэнт Жук-Грышкевіч: «Палітыка дэзыюмоў з падпільнымі канцыптамі расейскай мовы, як другое «роднае» беларуса — нічога іншага, як флагі лісток вялікадзіржавнай шавінізму, за якім хаваецца тэнденцыя пераўянення беларусаў да расейскага адномоўя... Паратунак... ёсьць толькі адзін — бескампромісная барацьба. Мы можам лічыць на дагамогу вольнага съвєту, калі самі будзем дружна змагацца. У змаганні за вызваленіе нашай Бацькаўшчыны з маскоўскага ярма мы павінны браць удел дружна ѹ вытрымала УСЕ ЯК АДЗІН, УСЕ БЕЛАРУСЫ БЯЗ РОЗЫНЦЫ ВЕРЫ, ПОГЛЯДАУ І ПЕРАКАНАНЬЯ».

Памэр Вінцэнт 14.02.1989, пахаваны ў Нью-Брайенсвіку, ЗША.

МАЛАЧАЙ

(На съмерць сябры юнацтва)

Памэр... няма... і анідзе ў съвеце не пакрыжуцца ўжо нашыя шляхі, хай вясені зноў спляце нам залатыя сеци, хай зазяленяцца ўзноў вясновыя лагі. Якое слова дзіўнае, нячымнае — «ніколі», якое жудаснае слова — «анідзе», як замірыца з тым, што на сустрэцца болей нам у жыцьці з Тобой ні ў шчасці, ні ў бядзе...

Любіці Ты, — як я, — блукаць па пералесках, спініцца ў гушчары, скаме́чыца мох мяккі, яшчэ й яшчэ чытати ад крэскі й да крэскі баляды, што дубы зьблізілі гравізінам, выхысці ў поле і жыць, як казалі нам, малым: «як наляхыць», не крӯдзіваць, калі нас часта хтось і ўколе, ні, — абы што, — хапацца за нажы.

Мой сябрана дарагі! Нялёткімі гадамі нам давялося жыць, відаць, наш Кон такі. Да мы брылі, Ступай ішоў і Кон із намі, аж запыніў Цябе кіком руки.

Стаю... ужо адна... Скрозь — тae сънег счарнелы. Журыць ў раўчаку ручай... Ну, што-ж, бывай!

Ужо мой там, дзе Ты, тэз парасткі нясымела прадвеснік веснін дзён — зялёныя малачай!

Наталья Арсеньева 1989 г.

Паўліна Мядзёлка

Адна з самых прыгожых і таемнічых постачай Адраджэння. Гэта ёй гаварыў Купала: «Паўлінка, давай мы з тобой пажэнімся. Разыдзялі та с меной долю і нядолю». А ў 1930 годзе пераслаў у Казань:

Сынілася дзяўчынне квæцістае поле,

а наяве выйшла — палыны, гугольне.

Сынілася дзяўчынне воля і багасця,

а наяве выйшла — няволя, жабрацца.

Сынілася дзяўчынне дома жыць да съмерці,

а наяве выйшла — ў чужыне памерці.

Актарка, дзяянка беларускага нацыянальнага руху, адна з першых выканала ролі Паўлінкі (9 лютага 1913 г., Пецярбург). Стваральніца харавых гуртоў у Горадні (1919), Дзіўніскай Беларускай Гімназіі (1922-25), Горацкай Сельскагаспадарчай Акадэміі (1927-30), Будславе (1947-58). Працаўала ў Інбелкульце, Горацкай сельгасакадэміі (разам з Гарэцкім). Арыштавана ў 1930 годзе па справе СВБ. Выслана ў Казань. Восеніню 1933 пераехала ў Маскву, у 1947 пераехала ў Будслава да маці, дзе да 1958 году працавала настаўніцай, памёрла 13.02.1974 г. у Будславе, дзе і пахаваная.

Паўліна Мядзёлка: «Вясной 1947 г. памэр мой бацька ў Будславе. Мама засталася адна. Забраць яе к сабе ў Маскву я не магла — ня мела сваёй жылплошчы, проста занядбала паклапаціца аб гэтым... Тре было мне пераяжджаць у родны кут, каб даглядаць матку на старасці год. Аднак і боязьна было, каб горшай бяды не нарабіць ёй сваім пераездам. Адведаўшы год таму назад бацькоў, бачыла, што там ня вельмі спрыяльная атмасфера для мяне. Культаўскія парадкі ў Будславе моцна адчуваліся. Сей-той ведаў таам, што я ў 1930 годзе была арыштаваная ў Казані. Яшчэ не забыліся пра так званую «націзмашчыну». І калі што-небудзь зноў таму сімейнай здарыцца, матка не перажыве гэтага або з торбай за плячымі пойдзе па вёсках жабрацца...

Я ўсё ж рашыла вярнуцца на бацькаўшчыну, да маткі... Летам 1947 году ў часе канікул я пераехала ў Будславу. Праз Маладзечанскае аблано атрымала назначэнні ў Будслаўскую сярэднюю школу як выкладчыцу мовы і літаратуры.

Што сабой уяўляла насыніцтва Будслава і навакольных вёсак? Трэба ведаць, што Будслаў знаходзіўся ў Заходній Беларусі. 20 гадоў пад панска-польскім прыгнётам. У самым мястэчку стаяў вайсковы гарнізон. Шмат хто з афіцэр

МАСТАЦТВА

СТО ТВОРА Ў ХХ СТАГОДЗЬДЗЯ

Y 10-я гады XX стагодзьдзя ў ўсходнім жывапісе нацюромт, які ніколі раней, набыў сваё апрычонае гучанье, выяўляючы вельмі эмацыйнае успраманыне натуры мастакамі. Менавіта нацюромт, які некалі ў жывапісе малых галіндаў, стаў неад'емнай часткаю інтэр'ера, пэйзажаў, партрэтаў. У адначасце прадметы зажылі сваім жыцьцём, па-за сыштамаю сувязяў з канкрэтнымі асобамі. Мастакі, без увагі на персанальныя густы й кшталты, імкнуліся злучыць у адно, у больш складаную, дыялектичную канструкцыю нацюромт, пэйзаж і інтэр'ер. Нараджаўся новы жанр. Яму было наканавана стаць яшчэ адным крокам да разбурэння ўсялякіх жанраў...

...Злучэніне ў адно пэйзажу, нацюромту й інтэр'еру — адна з самых вымоўных тэнденцыяў і ў мастацтве Расеі 10-х гадоў. Рэй у гэтай міжанравай камбінатарыцы вёў напачатку Канстанцін Каровін, адзін з настаўнікаў Жукоўскага. Ягоная імпрэсіяністичная манера дасягнула найвышэйшага ўзýлу менавіта ў гэтай галіне... Букет ружаў у кантражуры шалённых сонечных прамянеў на тле марскога краявіду — гэта пакуль толькі аповаяд пра радасць існаванія... Кампазіцыйныя прыёмы Каровіна падхапілі і беларусы — Жукоўскі з Дабужынскім. Нацюромт на вакне, нацюромт у контражуры на тле краявіду... Падобных работаў у Станіслава Жукоўскага ў тых гадах было ўжо дзесяткі. Праўда, усё далей яны адыходзілі ад імпрэсіянізму. Рэчы ў супастаўленні з прыродай набывалі ўсё больш сымбалізму, контраставалі зь ёю... Сама манера (ды і задачы) збліжалі яго з мадэрнам. Урэшце, ён стаў майстрам інтэр'ера, сапраўды, чиста ў дусе мадэрну. У гэтым жанры ён зрабіў тое, што ў свой час для Расеі зрабіў Ян Хруцкі — запачаткаваў жанр нацюромту...

...Станіслаў Жукоўскі нарадзіўся ў фальварку Ендрыхавічы, на Гарадзеншчыне, прынамсі гэтак пішуць ягоныя біографы. Сам мастак у сваіх аўтабіографіях асбона падкрэсліваў, што ягонае дзяяціцтва прайшло ў ўсёсці Стараўоля, што каля Пружанай (у той час — у складзе Гарадзенскага губэрні). Бацькі здолелі выправіць яго на вучобу ў Польшчу. Тут, у Варшаве, ён атрымаў свою першую адукцыю ў клясычнай гімназіі Лугоўскага. Пазней ён перехадзіў назад, да сваякоў у Беласток, дзе скончыў рэальну вучэльню. Менавіта ў Беластоку Станіслаў Жукоўскі пачаў сваю мастацкую адукцыю пад кірауніцтвам выкладчыка з вучэльні Южаніна, з якім ён пасябраваў. Южанін, сам гадаванец Пецярбургскай Акадэміі мастацтваў, падрыхтаваў юнага мастака да далейшага наукаўніцтва, дапамог з расейскай мовай. У 1892 годзе Жукоўскі ўпершыню трапляе ў Расею, дзе да 1901 году займаецца ў Маскоўскай вучэльні жывапісу, скульптуры й дойлідзтва...

...Настанкікамі Жукоўскага ў Маскве была слынная пляяда клясыкаў расейскага жывапісу: Каровін, Сяроў, Архіпаў, Левітан. Праўда, апошнія ён упарты ная згадваў у сваіх аўтабіографіях (у адрозненні ад савецкіх мастацтвазнаўцаў). Бадай, прычына была не ў антысэмітызме... Ледзьве пачаўши прафесійную науку, Станіслаў Жукоўскі бірз ўздел у 1895 годзе ў выставе перасоўнікаў. Гэта яшчэ мала пра што сведчыць, бо хто тады толькі ня пілічыўся ў перасоўнікі... Аднак, у тым самым годзе ён атрымаў прэмію за свой пэйзаж «Травень», на конкурсে Таварыства пекных мастацтваў. А ўжо ў наступным годзе атрымаваў наступны дэльце прэміі за работы «Красавіці вечар» і «Восеніскай ноччу». Вось гэты посыплю сведчыў пра большасць. Слава ймкліва ўзносіла яго на сваіх лёгкіх крылах ад самага пачатку мастакоўскага шляху...

...У 1898 годзе Станіслаў Жукоўскі атрымавае вялікі срэбны медаль са званьем

СТАНІСЛАЎ ЖУКОЎСКІ
(фальварак Ендрыхавічы,
Ваўкаўскі павет, 1873 —
Варшава, 1944) жывапісец,
пэдагог. Скончыў Маскоўскую
вучэльню жывапісу,
скульптуры і дойлідзтва ў
1901 годзе. З 1907 —
акадэмік Расейскага Акадэміі
мастацтваў.

Станіслаў Жукоўскі. Інтэр'ер

нем кляснага мастака. Гэтае пашаны ён заслужыў за чарговы пэйзаж «Веснавая ноч», які, дарэчы, праста з выставы набыў слынны фундатар мільянэр Мамантав. За ім усыед некалькі краявідаў работы Жукоўскага купляе для сваёй галерэі Траццякоў... У чым сакрэт ягонае папулярнасці ў тых гадах? Бо сапраўды, беларускому шляхцю 25 гадоў убіцца ў расейскім бамонд было, па меншае меры цяжка. Можна растлумачыць гэта, да прыкладу, наступным чынам — да яго ў расейскім мастацтве ніхто не пісаў шарае гадзіны. У Жукоўскага пэйзаж пераўтвараецца ўвязку нейкага аповаяду, пачатак п'есы. Гасыне сонца, што закацілася за вершаліны дрэваў, недзе запаліўся агенчык, зараз загучыць голас ад аўтара... Ані шышкінская натурайтамізм, ані левітанаўская сэнтыментальнасці.

Як і многія іншыя выхадцы са шляхецкіх сем'яў, ён аддаў належнае і грамантому. Захаваўся ягоны шкіц «Паліяніне на зуброў» у Белавескіх пушчах, які зберагаецца ў архіве Пецярбургскай Акадэміі мастацтваў. Разыятраны сымяротна паранены звер-волат, гатовы рынуцца ў апошнім дубой. За сконам магутнай істоты сочыць зынямеляя паляўнічыя — расейскія вяльможы. Адносіны Жукоўскага з мастацай Акадэміі таксама склаліся. Ягоны пэйзаж, напісаны ў родных мясцінах — «Нёман», быў дыплімаваны на акадэмічнае выставе, а за тым і набыты ў Акадэмію. І прызнаныне атрымаў, і патрыётам застаўся... Нягледзячы на тое, што Жукоўскі ня могуць кінуць сваіх сябров у Расеі на стала жыць у Москве, ён па-ранейшаму рэгулярна наведваў бацькоўскі край, дзе і пісаў свае славутыя пэйзажі: «Восеніскі вечар», «Ветрана», «Плаціна», «Елынік» (чамусьці ён любіў менавіта яліны, дзе «д'яблу душу прадаваць») і шмат, шмат нёмансіх краявідаў...

У 1907 годзе Станіслаў Жукоўскі атрымаваў званыне акадэміка. З гэтай праграмой выступіў Цвяткоў, зямляк Крыжыцкі і Куінджы, які хоць і быў грэкам, але меў невыглумачальны сэнтымент да беларусаў — Рушчыца, Туржанскага і Жукоўскага. Беларусы, дарэчы, плацілі старому Куінджы ўзаемнасцю і ягоным творамі ўпілі на іх быў невыпадковым. Крыжыцкі пазней Жукоўскому, у 1910 годзе, быў ўручаны ганаровай прэмія імя Куінджы, за славутое палатно «Плаціна», якое шматкроць экспанавалася. Гэты твор ці на сямі клясычны ўзор імпрэсіяністычнай беларускіх мастацтваў. Вучань Каровіна і Архіпава, Жукоўскі арганічна падхапіў іхняе захапленыне імпрэсіянізмам. Напачатку 10-х гадоў гэта виявілася ў поўнай сілу...

...Напрыканцы 1900 — у пачатку 10-х менавіта тая група беларускіх мастакоў, якія гадаваліся ў Маскоўскай вучэльні жывапісу, скульптуры і дойлідзтва, задавалі тон у пэйзажным жывапісе з імпрэсіяністичным «ухілам» — Бялыніцкі-Біруля, Пятровіч, Туржанскі і Жукоўскі... Сярод гэтася кампаніі Жукоўскі, у тых гадах рэзка

мадзкае думкі перакідвалася на мастацтва, як іскра на ільняную кастру. «Той не мастак, хто на бліскучым яблыку, пакладзеным для нацюромту, не пабачыць павешаных у Калішы. Можна не пісаць пра вайну, але Трэба пісаць Вайну», — гэтае казаў у тых гадах Маякоўскі. Жукоўскі рушыў далей — ён пачаў пісаць тое, што баяўся згубіць, і што гінула ў Беларусі незвартна. Родны край, у якім засталіся бацькоўскія маёнткі, радавое котлішча, былі бязылітасна адрэзаны ад яго. Прадчуваны немінучага канца таго сусвету, у якім ён вырас, і куды марыў вярнуцца, сусвету старасьвецкіх шляхецкіх фальваркаў сярод пушчаў, штурхала яго да працы. У тых гадах ён піша дзесяткі інтэр'ераў. Залітыя сонцам пакоі, камінныя залі, гасыёўні, распахнутыя настурач крэўнаму паветру вокны й дэльверы... Напісаныя па памяці, яны ўжо апавядалі пра нешта зусім інтымнае, мройнае. Пір падчас чумы? Нежаданыя мірыца з рачаіснасцю? А ці варта з ёй мірыца?

У 1916 годзе ён піша свой славуты «Інтэр'ер». Сухая, рэгістаратская называ на дзвіве неадпаведная палатну, дакладней, ягонаму духу. Па сваёй апавядальнасці яно білікое да ягоных ранніх краявідаў і нацюромтараў. Раніца... Усе, бадай, яшчэ съпяць. Хораша, съвежа й ціха. У расчыненім вакне — у эўфары зялёнага шалу заходзяцца дрэвы густых прысадаў. Паўсюль скачуць пералістыя, сонечныя плямы. Па пяшчотна-салатовых шпалерах тускна звязаюць старыя рамы партрэтаў, старых, стускнелых родных партрэтаў... Блакітны ядваб канапы. Фатэлі, мяккія й ўтульныя. Няма раскошы, але выключны густ. Няма персанажаў, а апавяданыне можа быць... Ці было гэтак у Ендрыхавіцах ці ў Стараўолі? Так павінна было быць. Родны дом, радасць вяртання. Ягоны «Інтэр'ер» — гэта рупліва вывераная, пралічаная кампазіцыя. Тактоўна падабраныя фарбы. Сама манера пісьма ў гэтым палатне Жукоўскага ўжо не выдае на імпрэсіянізм. Імпрэсіянізм — не фантазія.

Гэтым палатном Жукоўскі фактычна съцвердзіў жанр інтэр'еру, як паўнавартаснага мастацкага жанру, праз які можна выявіць гэтаксама столькі пачуццяў, колькі іх ёсць у мастака. Бадай, на ім гэты жанр і скончыўся.

Пасля ўсталявання бальшавіцкай польскай міру, Жукоўскі вяртаецца на радзіму. Назаўсёды. Ён вяртаецца разам з білікім сябрам, земляком, Мар'яном Лялевічам, выбітным пецярбургскім архітэктарам. Тут, дома, мроі адступаюць. Бацькоўскія маёнткі парабаваныя. Доўгія спробы неяк адрадзіці гаспадарку плену не дали. Ён праада землі й пераходзіць да Лялевіча ў Варшаву. Доўгі час ён жыве на вуліцы Кошыкавай. Тут быў плен у мастацтве, да якога ён ізноў вяртаецца пасля доўгага перапынку. Шматлікі інтэр'еры і краявіды Палесся і Панямонія прынеслы яму славу і ў Варшаве.

У 1944 годзе сябра Жукоўскага, Мар'ян Лялевіч загінуў падчас Варшавскага паўстання. Праз некалькі месяцаў памёр пад Варшаваю і мастак.

Сяргей Харэўскі

У ПАЛЯРДНІХ НУМАРАХ ПРАДСТАЙЛЕНЫ ТВОРЫ:

- Фэрдынанд Рушчыц. Зямля
- Мсыцілаў Дабужынскі. Віцебск, лесьвіца
- Марк Шагал. Прамэнад
- Ілья Рэпін. Беларус
- Марк Антокальскі. Помнік Кацярыне
- Віталій Бялыніцкі-Біруля. Блакітная капліца
- Хайм Суцін. Пак
- Казімер Малевіч. Чорны квадрат
- Язэп Драздовіч. Пагоня Ярыны
- Валянцін Волкаў. Менск, 2 ліпеня 1943 году
- Манумэнт Перамогі
- Помнік Леніну ў Менску
- Пётра Сергіевіч. Шляхам жыцця
- Аляксей Глебаў. Францішак Скарны
- Мікал Фліповіч. Бітва на Нямізе
- Лявон Вітан-Дубейкаўскі. Касцёл Пятра і Паўла ў Дрысвятах
- Лявон Тарасевіч. Бяз назвы
- Ян Булгак. Выгляд з Зарэчча
- Іосіф Лянгбард. Менская Опера
- Аракадзь Астаповіч. Дворык
- Клаудзі Дуж-Душэўскі. Сыцяг
- Прывакзальная плошча ў Менску:

З ГЛЕДЗІШЧА НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ІНТАРЭСАЎ

Национальны беларускі інтарэсы ў акупаванай Беларусі часоў II сусветнай вайны. З такога глядзішча першы аб'ект нашай пераацэнкі — гэта ідэялігічны стэрэатып пра непагрэшнасць савецкага партызанска руху. Інсіпіраваная і кіраваная з Масквы, гэта партызанка менш за ўсё дбала пра беларускую нацыянальную інтарэсы. Рэйкавая вайна ня толькі і, магчыма, ня столькі падрывала тылы гітлераўскай арміі, колкі правакавала фашысту на помсту, на спаленыне беларускіх вёсак разам з мірнымі жыхарамі. У апошнія гады ў прэсе можна было прачытаць звесткі пра тое, што і савецкія партызаны «грашыў» спаленынем вёсак ды зыншчэннем мірных жыхароў. Гэтак мы набліжаемся да высновы, якую

Афарыт СС узнагароды. Адна слянна.

ўжо зрабілі эміграцыйныя гісторыкі — у акупаванай Беларусі змагаліся між сабою дзяве Ѣзелёй — німецкі фашызм і расейскі камунізм. І рэч нават ня ў тым, што яны нам былі чужыя, а ў тым, што абсалютна чужыя для іх мы, беларусы.

Другая тэма, якая нарадзілася з пераацэнавання вайны, — гэта спробы нацыянальнага будаўніцтва на акупаванай беларускай тэрыторыі. З шматлікіх успамінаў апошніх гадоў мы ўжо ведаем пра широка разгорнутае па ўсёй краіне беларускае шкользніцтва, якое, як правіла, імкнулася пазъягаяць у навучальном практэсе ѹзеліялігізациі — савецка-сталинскай, зразумела, ды ў німецкай таксама. Вучыліся па дасавецкіх падручніках Тарашкевіча, Смоліча, Гарэцкага. Выучвалі забароненны ў БССР творы Багушэвіча, Купалы, Багдановіча. Простыя вясковыя школкі, дзе з дзецьмі гаварылі на іхнай мове, часта

рабіліся аб'ектам нападаў савецкіх партызанаў. Наставікі партызаны забівалі.

Звычайна, пішуць пра беларускіх калібараўтапад німецкай акупацыяй, згадваюць набліжаную да німецкага камандавання адміністрацыю, пра Беларускую Краёвую Абарону, Саюз Беларускай Моладзі, беларускія газеты, што выходзілі за німецкія грочы. Усё гэты было антысавецкае, часта прянамецае, але заўсёды і перадусім — беларускае. Радзей згадваюць пра незалежнікі, г.зн. антынімецкі і антысавецкі адначасова арганізацыі і пра харытатыўныя рух. Што да школьніцтва, якое ў гэтым шэрагу займае першасе месца, то менавіта яно сталася найвялікшай кузняй маладзёжнага беларускага падполья пасылаўшыя гадоў. Тысячы, а можа і дзесяткі тысяч удзельнікаў гэтага ніਊброненага супраціву, адно за свае патрыятычныя пачуцьці былі расстрэляныя або трапілі ў ГУЛАГ.

Сёння пра ўсё гэта пішуцца артыкулы і кнігі, паўстае зусім іншы, вельмі складаны, але рэалістычны вобраз вайны і акупацыі. Вобраз, які паддаецца дакумэнтальнym пераправеркам і ад гэтага становіща ўсё больш аб'ектуальным.

Менавіта дзеля аб'ектуальных мы мусім зноў звярнуцца да часоў акупацыі і адказаць на пытаныне: ці выйўлілі і ў чым беларускі нацыянальны інтарэсы ў дзейнасці савецкіх партызанскіх атрадаў на тэрыторыі акупаванай Беларусі?

Прыватныя выпадкі нацыяналізму і прыватныя нацыянальныя ініцыятывы ў асиродку савецкай партызанкі (кшталту атрадаў імя Каліноўскага або баявога лістка па-беларуску) нік не складаюцца ў тэн-

Гаўлянтар Кубэ зъ сляннамі.

Калі аналізуеш дзейнасць беларускіх нацыяналісту падчас Другой сусветнай вайны, нярэдка ловіш сябе на думцы: Як? Калі яны паспелі арганізавацца? Адкуль браліся сілы і людзі?.. Украінскі нацыянальны рух Супраціву стварыўся на аснове арганізацыяў і фармацыяў, якія дзеялі ўсё міжвасінныя гады. Беларускі нацыянальны Супраціў, як і нацыяналістычны рух арганізаваўся фактычна ўжо падчас німецкай акупацыі.

Гісторык Анатоль Бадулін у сваім тэндэнцыйным артыкуле «Нацыоналист — это человек, сделавший уверенный шаг к фашизму» (Советская Белоруссия, № 115, 20 чэрвеня 1996 г.) съязвідждаў, што:

«узнікненіе Ѣзелёгіі беларускага нацыяналізму адносіца да 1940 году, калі на тэрыторыі Польшчы (акупаванай немцамі) ў кохах беларускіх нацыяналісту... узынікла думка пра стварэнне нелегальнай арганізацыі... — «АБН»(Арганізацыя беларускіх нацыяналісту, паводле Ю. Туронкі — Партия беларускіх нацыяналісту - С. Е.). Сапрэды, менавіта ў акупаванай гітлераўцамі Варшаве ў 1940-41 гадах стварыўся кіруючы цэнтар Беларускага нацыянальнага Супраціву. Адным з яго лідэраў стаў 20-гадовы Усевалад Родзька.

Ус. Родзька нарадзіўся ў 1920 годзе ў вёсцы Чучэвічы Лунінецкага павету ў сям'і Філарэта і Веры Родзькай. Яго бацька — настаўнік, які паходзіў з вёскі Вераскава на Наваградчыне, у Першую сусветную вайну быў мабілізаваны ў расейскую армію, стаў афіцэрам. З 1918 году Філарэт Родзька настаўнічаў на Мазыршчыне, дзе ёй ажаніўся з таксама настаўніцай Верай Гулевіч. У 1920 годзе, магчыма, з войскамі генэрала Булак-Балаховіча, яны ўцякаюць ад бальшавікоў на Наваградчыну, у Вераскава. Відаць, па дарозе дахаты, на Лунінеччыне, і нарадзіўся ў сям'і Родзькай хлопчык, якому бацькі далі імя Усевалад. У 1934 годзе ў Наваградку польскім ўладамі была зачыненая беларуская гімназія. Яе наўчэнцы залічылі ў мясцовую польскую гімназію імя А. Міцкевіча. Сядр беларусаў, якія туды трапілі, былі ў будучыя вядомыя дзеячы беларускай эміграцыі: Ба-

рыс Рагуля, Язэп Сажыч і Ўладзімер Набагэз. Успамінае Б. Рагуля: «Нас, беларусаў, у гімназіі было пяцёх. У пятай класе ўжо вучыўся Родзька, які быў запісаны расцікам. Але не яго гэта была віна, а бацькоў.. У шостай класе беларусы сябе лічыла ўжо восем чалавек, у тым ліку і Усевалад Родзька. А гімназію скончыла 13 беларусаў... Родзька належаў да харыцтва г.зн. скаўтаў. Гэта была вельмі шавіністичная польская арганізацыя... Усевалад быў вельмі здолным і выбіраўся на камандзіра скаўцкай дружыны. Страшэнна здолны ён быў у мовах, гісторыі, а ў матэматыцы крыху слабейшы. У 1935 годзе быў нейкі «дзень калёні» (Польшча дамагалася калёнія). Выступае Родзька на сцене: «Нам трэба калёні!» Пасыля гэтага мы, Набагэз і я, падыходім да яго: «Кamu патрэбны калёні, табе? Хіба ты ў калёні не сядзіш?!» Далі яму мы тады перцу так, што ён пайшоў і на беларуса перапісаўся: «Я ваш, я з вами! — кажа. — Я хачу пераймаць методу Макіявлі (тады мы вельмі захапляўся гэтым Макіявлі). Я мушу ўбіцца ўверх, каб зверху зрабіць беларускую справу». Я кажу: «Браток, гэта сылікай дарога. Можа так узлезці, што ёй не вылезеш пасыля. Мы калёнія не патрабуем... Нялёгка прыходзілася беларускім хлопцам бараніць сваю нацыянальную праўду ў польскай гімназіі, але яны выстаялі. Пры гэтым ім удалося пазыбенчы і камуністычнага ўпльбу, захаваць свой нацыянальны накірунак. Б. Рагуля ўспамінае, што шмат беларускім гімназістам дапамог сэнтар Васіль Рагуля, які казаў: «Сацыялізм — гэта мост да камунізму. І паколькі ты ня хочаш пераходзіць на той бок рэчкі, дык ня лезь на мост!». Гэтак беларускіх хлопцы саматугам захавалі свою нацыянальную арыентацыю, яшчэ на ведаючыя, якую ролю ім давідзеца адгытраць у беларускім руху праз некалькі гадоў.. У 1938 годзе, пасыля матуры, Родзька, Рагуля і Янка Гутар збіраліся паступаць ва ўніверсітэт на

дэнцыю. Яны выключныя і толькі падкressылі агульнае правіла: савецкая партызанка была атыбеларуская паводле сваёй сутнасці, ніяк ня менш антыбеларуская за гітлераўскі фашызм. Але, калі так, то якім чынам мы мусім разглядаць беларускую савецкую культуру, якая неападольна стала і стаіць на баку савецкай партызанкі? Гераізация апошній стала паветрам літаратуры. Гераізация ворага стала законам роднае літаратуры! Тысячы пісьменнікаў, якія зэршты і мастакоў, музыкаў стварылі нацыянальны эпаз савецкай партызанкі, імкнучыся зрабіць яго тоесным уласна беларускаму нацыянальному эпазу. Больш за тое, вобраз беларуса быў надоўга і трывала прывязаны да вобраза партызана.

Дэрэны, калібаранты на баку фашысту не стварылі нават спробы такога эпазу, якож не каку пра герайзацию мужнага германца, якія ратуе Эўропу ад бальшавіцкага нашэсця.

Што ж адбылося? Нацыянальная культура ня толькі адварвалася ад нацыянальных інтарэсаў, але й апела інтарэсы антынацыянальныя. Выключэнне склалі пісьменнікі ўсесаюзнага маштабу, якіх гэты маштаб і выратоўваў. Урэшце венены эпаз Быкаў заходзіцца ў тым самым рэчышчы, што і «Каханы горад» Юстапчыка — першы беларускі эпічны твор пра вайну, напісаны, калі заўгодна, на тым баку лініі фронту. Прауда, як кажуць, перамагае. І перамагае яна ня толькі савецкую Ѣзелёгію, ня толькі стэрэатып савецкага партызана-героя, але й беларускую савецкую культуру, якая ўступіла была ёю, з праўдай, у супрацьстаянне. І тут я зусім блізкі да ключавое высновы пра тое, што прауда перамагае саму беларускую мову, зънявочаную бальшавіцкай рэформай 33-га году і паставленую на службу герайчному эпазу пра савецкіх партызанаў і колектывізацыю.

На бок савецкай партызанкі, г.зн. супраціву нацыянальных інтарэсаў усталі ўся дэфармаваная беларушчына: дзяржаўная нацыянальная адукацыя, наука і культура. Недэфармаваная беларушчына: этнічныя традыцыі, свая гісторыяграфія, скарбы нашаніўства, — усё гэта, што выжыла, апынулася па той бок лініі фронту, г.зн. у падпольі або ў эміграцыі. Фактычна Беларусь у мінулую вайну не-

ражыла падвойную акупацыю з боку дзвюх варожых сілаў, якія адмалілі нам у наших нацыянальных інтарэсах. Савецкая акупацыя перамагла і кіравала жыццём краіны ледзьве не да апошніх дзён. Сённяшняя дзяржава імкніца працягваць традыцыі савецкай партызанкі. Гэта значыць, што савецкая акупацыя, якая перамагла німецкую ў 44-м годзе, працягвасца.

Дзеля доказу дастаткова згадаць, што ўсё наше жыццё дагэтуль пранізанае гіганцкім павучынем КГБ. КГБ — гэта чыста акупацыйны арганізм, якіх ніколі ня ўлічіў беларускіх нацыянальных інтарэсаў. Ня дзіва, што ва ўсіх краінах, якія вызваліліся з-пад савецкай акупацыі, першым чынам выдаляліся менавіта гэтая ракава пухліна. Замест яе паўсюль былі створаны новыя органы бясіекі, чыя дзейнасць грунтавацца якраз на абароне нацыянальных інтарэсаў. І бадай толькі ў Беларусі гэтая пухліна не выдалялася. Яна працягвае стаяць на варце інтарэсаў імпэрыі, якой няма.

Ніхто ня ведае колькасці супрацоўнікаў КГБ, ніхто не патрапіць у архівы гэтася арганізацыі. Міх тым няма ў Беларусі чалавека — малога або дарослага, прафэсара ці селяніна, які б увесі час не знаходзіўся пад пільнім наглядам асыведамляльніка.

Некалі, дасыць Бог, усё ж адкрыцца архівы і мы многася зразумеем, у тым ліку

Афарыт атраду СБМ.

і ў сучасным палітычным жыцці, у няўдачах апазыцыі. Я думаю, гэта будзе эфект перагорнугата айсберга. Калясальная і нечаканая прауда стане канцом савецкага акупацый ў Беларусі. У гэтага Кашчэя раптам зьявіцца съмертаносны для яго кантэкст. Ён будзе блыгаты-пераблытны,

УСЕВАЛАД РОДЗЬКА

мэдыцыну, але ў апошні момант іх мабілізавалі ў польскае войска. Рагуля і Родзька трапілі ў падафіцэрскую школу ў Замбру.

Трапіўшы ў восень 1939 г. у німецкі палон, Усевалад Родзька вышаў на волю ўясноў 1940 году. Ён наладжвае контакты з Беларускім камітэтам у Варшаве, узначальвае яго кракаўскую філію. Менавіта ў гэты час прайяўляеца ягоны талент арганізатора, самаахвярнасць стойкага беларускага патрэбёта. Яго заўважылі. Айцеп Гадлеўскі паверыў маладому хлопцу ў прыяцігу Усевалада да падпольнай працы. Цяпер Родзька ёсць юнацкага «падпольля» ўваходзіць у супрацьпрацьлю.

Ужо не было патрэб «гуляц» з палякамі, бо пачыналася вялікая «гульня» зь немцамі, стаўкі ў якой былі вельмі вялікія.

Да сённяшняй дыя застасця ія высьветлены да канца час узынкненія Беларускай Незалежніцкай Партыі (БНП). Эміграцыйны гісторык Вацлаў Пануцэвіч лічыў, што яна ўзыніла ў 1939 г. у Вільні й аформілася ў 1940-41 гг. у Варшаве. У большасці іншых краініцай, у тым ліку і савецкіх, паведамляецца, што БНП арганізоўвалася ў 1942 годзе ў акупаваным немцамі Менску. Як бы там

але надзвычай зразумелы і ясны. Гіпнатачны стан простае хлусны зъменіца празрэннем складанае прауды.

Нарэшце, трэба сказаць і пра становішча мовы ў гэтым кантэсьце. Беларускай мова стала сымбалем савецкай калябараціі, хоць паводле закону бутгророда менавіта яе спрабавалі выставіць сымбалем калябараціі нямечкай, заўсятая бэзесэраўскай публіцыстыві. Вось на гэтым этапе яе лёс радыкальна разышоўся з лёсамі суседніх моваў — польскай, літоўскай, нават украінскай. Яна стала ў чыстым выглядзе нацыянальнай мовай антынацыянальных інтарэсаў. Яна адзінялася ад глыбы і завісла ў паветры. Яна з усім іе камісаўскімі правапіснымі реформамі ператварылася ў зъяву, якая ў прынцыпе ня можа выклікаць сымпатію, а тым больш выхоўваць уласных абранонцаў. Вольна ці міжвольна, а народ меў гэта ў полі зроку. Вось адкуль бяруца карані адмаўленыя бацькоў ад беларускамоўнага навучання для дзетак. Вось адкуль развагі пра несандройную, грубую і нічога ня вартую беларускую мову. ТАКУЮ мову нельга ані любіць, ані адстойваць, бо за ёй — пустка.

Падзякаўца за гэта мы мусім найперш закормленаму ў савецкі часы беларускому пісменніцкаму цэху, калябаранцкай арганізацыі, якая стварыла калябаранцкую літаратуру. Сёння іхнюю ролю з посыпехам працягваюць беларускія апазыцыйныя газеты і незалежныя выдавецкія прадпрыемствы, у книгах якіх нават Ян Чачот і Ващаў Ластоўскі гаворыць з камуністычным пранонсам. Няхай ўсё гэта не непасрэдная справа рук КГБ, але ўсё гэта — непасрэдная справа КГБ. У савецкі час мы, антысаветчыкі, магі купіцца на беларускую мову, як сымбал беларускіх нацыянальных інтарэсаў, і траплялі ў съядомасную пастку, у антыбеларускую паводле зъвесту асяродзьдзе. Сёння мы, антысаветчыкі, набываєм «Навіны» або «Народную волю» і трапляем у ту ж пастку антыбеларусчыны.

Калі скончыцца гэты падман? Толькі тады, калі савецкая партызанка і ўсё, што за ёй стаіць, а менавіта 70 гадоў ніевечаны ўсяго беларускага, 70 гадоў адкрытага цынізму і хлусні, набудуці кантэкст. Ніякі сэнс чакаць, пакуль дзяржава скасуе камуністычныя пастановы і прызнае варожую для нацыянальных інтарэсаў дэйнасць савецкіх партызанаў. Яна гэтага ня зробіць ніколі, пакуль гэтага ня зробім мы самі.

Сяргей Дубавец

У студзені 1944 году ўсевалад Родзька уваходзіць у Беларускую Цэнтральную Раду, дзе адказвае за працу з моладзьдзю. Менавіта моладзь складала асноўную частку сібру БНР. А калі ў сакавіку 1944-га пачалася мабілізацыя ў Беларускую Краёвую Абарону, Родзька ачольвае 15-ы батальён БКА. Ен, праз свой вайсковы партызанскі актыў, быў фактычным кіраўніком БКА, у той час, калі маёр Кушаль камандуючым быў намінална. Кіраўніцтва БНР у гэты час рыхтуеца да збройнай барацьбы з бальшавікамі: ствараюцца ня толькі легальныя вайсковыя аддзелы, але і партызанская атрады, пашираеца падпольная сетка. Сярэд ЦК БНР Б. Рагуля ўспамінае: «Быў у Родзькі плян пачту ў Менску падчас II Усебеларускага кангрэсу. Асноўнай сілай мусіў стаць мой батальён, які знаходзіўся пад Докшицамі. Нам павінны быў падаць цягнік, каб мы пераехалі ў Менск. Там мы бы сталі галоўнай сілай аховы кангрэсу і плянаванага пачту, мэтай якога было абавязчынне незалежнае Беларуское Народнае Рэспублікі. Але эшаўнemu немцы нам не далі, бо, магчыма, нешта пранохалі...». Плян антынімецкага паўстання ў Менску, які распрацаваў Родзька, быў, канешне, фантастычным. Сілаў у БНР было вельмі мала. Значна менш, чымсці ў польскай Армii. Краёвай падчас варшавскага паўстання. Тым больш, што пачалася апэрацыя «Баграціён» і савецкая танкі ѹмклюва набліжаліся да Менску. Таму частка сібру ЦК БНР выступіла супраць самагубчага пляну. Неабходна было захаваць людзей дзеля будучай партызанской і падпольной барацьбы.

Летам 1944 году ва ўсходніяй Пруссіі, у мястэчку Даўльвіц, быў арганізаваны беларускі дэсантны батальён, які павінен быў стаць найбольш баяздольнай адзінкай антыбальшавіцкага партызанскага руху. Немцы забіяспечвалі беларусаў зброяй, амуніцыяй і самалётамі перакідвалі ў Беларусь. Палітычным кіраўніком быў маёр Родзька, а камандзірам батальёнам — маёр Іван Гелда, сібра БНР, які толькі вызваліўся з беластоцкай турмы гестапа. Родзька верыў у паўстанцаў на Бацькаўшчыне і хацеў ім дать вайсковас

«Партызанскія» фантазіі

Ібрагім Гембіцкі. «Партызаны разглядаюць правады» 1939.

вобраз беларуса наогул. Клясыкай сацрэалізму сталі «Партызаны» Гаўрылы Віера, «Партызаны» Міхала Энда, «Партызаны» Валянціна Волкава. Акрамя ўсяго іншага, вобраз беларуса-партызана, які супрацьстаіць чужынцам, быў спрабаю засведчыць суб'ектнасць Беларусі ў падзеях ХХ стагодзідзя.

Шмат паспрыяла фармаванню партызанамі коласаўская аповесьць «Дрыгва», а вобраз яе героя дзеда Талаша ўспрымаўся як узор нацыянальнага мэнталітэту. Над ілюстрацыямі да «Дрыгвы» перад вайною працаўвалі беларускія мастакі — Мінін, Волкаў, Ціхановіч... Ці не найлепшымі з гэтых ілюстрацыяў сталі чатыры дрэварыты Ібрагіма Гембіцкага: «Засада», «Партызаны», «Гарыцы маентак» і «Нащэсьце»... У 38-м годзе сэрыя Гембіцкага была набыта Музэем імя Пушкіна ў Маскве. Акылены посыпехам мастак працягнуў «партызанскую» лінію ў 39-м годзе, прысыцяціўшы яе змаганню беларусаў з Польскай дзяржавай. Адзін з дрэварытаў тых гадоў — «Партызаны разглядаюць правады» — успрымаеца сёня як сапраўдны сымбал беларускіх рэзистэнты па-за часам і па-за палітычнай канкрэтыкай... Аднак на гэтым слава Ібрагіма Гембіцкага перарвалася. Яго авбінавацілі ў націзмайшынс.

Між тым, папулярнасць тэмы партызанкі нарастала перад вайною з году ў год. На Усебеларускім выставе 1940 году партызаншчына ўжо троюмфавала — якняк, а польскую кампанію выйграпі. Тут табе і Генрых Бржазоўскі («Разбрасынсе населніцтвам белапольскага атрада») і Монас Маназсон са сваім «Зынянацку». «Партызанская» фантазія заходзіла часам вельмі далёка. Прыклад гэтаму — скульптура «Арджанікідэ ў разьведцы ў лесе пад Барысавам» Аляксея Глебава. Праўда, да Беларусі гэты шал ужо месячна дачынення... Хоць... Выхаваўчая работа з глядзачом, а менавіта гэтак і варта разглядаць мастацтва канца трыццатых, у даступных і наглядных формах была праведзеная.

Па вайне съяўтасць партызаншчыны і яе спрадвечна беларускіх харктораў былі ўжо

па-за дыскусіяй. Праўда, у канцы саракавых — пачатку пяцідзесятых канон пачаў быў распадацца, эразіравацца натуралістычным бытавізмам. Той жа Ціхановіч, той жа Бржазоўскі, той жа Маназсон і дзясятак маладзейшых мастакоў выйяўлялі постцы, сьпісаныя з канкрэтных асобаў партызанаў. Тут пачалося ерхаваныне: гэтыя вядомы, гэтыя зараз пры пасадзе, у гэтыя адбраплі мэдаль, гэтыя... Абстрактны масоўкі людзей са зброяю ў лесе ўсё болей і болей нагадвалі пастаноўчыны зымікі манікенаў, расстаўленых адпаведна ў тым парадку, які гэтыя манікены занялі ў павансным жыцці...

Напрыканцы 60-х адбыўся апошні ўсплеск партызанскае тэмы. Яго падрыхтавалі тыя, хто стаў мастаком ужо без вайны. Ідэялагічна гэтыя часы былі бязымерна далёкімі і ад 30-х, і ад 50-х гадоў. Сама тэма вайны ўжо зімала непараўнальная меншасць месца. Мастакі змаглі дазволіць сабе абагульненны. Ізноў перадусім яны паспрабавалі намацаць прыроду нацыянальных рысаў, прынамсі, да тас ступені, да якой яны самі адчуваюць сябе нацыянальнымі мастакамі...

«Партызанская мадонна» Савіцкага, купленая маскоўскай Траціцякоўкою і «Беларусь — маці партызанская» Данцыга, (абедзів напісаны ў 1967 годзе), фактычна паставілі кропку на ўсёй тэме. У гэтых двух палотнах ніяма ні штучнага патасу штучна насплешных людзей, ні самога дзесяння вайны. Ёсць адчуванье драмы, а не гульня ў яе. Калі я парашунаў гэтыя два палатны з тым, што стваралася ў Беларусі перад вайною, я быў моцна здзіўліны, наколькі яны перагукаюцца наставу дэталях. Але зъмест ужо цалкам іншы. Ні азарту бунту, ні помсыльася нянявісці... Адно толькі горыч стратаў і любоў. З вышыні свайго пакаленія абодва мастакі съвіярджаюць ужо тое, што адбылося: загоўца рани... Тым самым запярэчыўшы ўсё систэму папярэдніх савецкіх стэрэятоў: беларус у любым узроўні і ўва ўсе часы — лясны месцівец, гатовы на любяя ахвяры.

Сяргей Харэўскі

Праваслаўныя беларусы — матурысты Наваградзкай гімназіі імя Адама Міцкевіча, травень 1938.
Усевалад Родзька стаіць першы злева.

палітычнае кіраўніцтва. Да пачатку 1945 г. было адпраўлена некалькі вялікіх дэсантных груп, а таксама асобныя дэсантнікі. Усе яны лічыліся жаўнерамі Беларускага Краёвага войска(БКВ) і сібрамі Беларускай Вайсковай Арганізацыі(БВА). БВА была ўтвораная ў 1944 годзе, як адзін з варыянтаў БНР, але толькі ў красавіку 1945-га ў Берліне прыйшла першая нелегальная канфэрэнцыя вайскоўцаў БВА. Большасць яе ўдзельнікаў выказаліся за ўдзел у партызаны на Бацькаўшчыне. Прысутны на канфэрэнцыі праваднік СБМ Міхась Ганько пакаяўся ў сваіх памылках да заяўлю, што далучыўся да дэсантнай, як шэраговы партызан... Нягледзячы на ўсё намаганні Усевалад Родзька на здоле перакінуць свой батальён у Беларусь. Вясной 1945-га ў немцаў уже не было лішніх самалётаў... Але ён не губляе аптымізму. Нават пасыля капітуляцыі Нямеччыны ў разбрэснені батальён «Дальвіц» у Чэхіі мясцовыми партызанамі, Родзька з групай сваіх хлоп-

цаў пешым маршам прабіваецца на Беларусь. На Беласточчыне яны затрымаліся, тут і адбыўся правал — Родзьку і юнісцкіх архыштавалі гబісты. Выратаваліся нямногія. Напрыклад, Юрка Сянкоўскі ўцёк у Захад. Іншыя працівялі пешы марш на ўсход і ўліці ў партызанскую армію генэрала Вітушкі.

Архыштаванага кіраўніка БНР Родзьку (песёднікам «Воўк») прывезлы ў Менск, у «амэрыканку». Там у яго патрабавалі раскрыць падпольныя структуры, партызанская базы й групы сувязі. Магчыма, катавалі... У 1945 годзе ў Менску выйшла кніга Аляксея Салаўёва «Белорусская Цэнтральная Рада: сздание, дзейнічнасць, крах», дзе аўтар выкарыстоўвае ўрыўкі з паказанняў Родзькі. Толькі на піша ён, якімі мэтадамі выбіваліся паказаны ў гэтыя маладага хлопца і што з ім зрабілі чэкісты. У ліпені 1947 году я быў у гасціх у Лявона Луцкевіча, апошнія з тых, хто праходзіў па «справе шашыці» (Родзька, Гелда, Луцкевічы, Усе-

валад Кароль, Янка Гінько). Па словах Луцкевіча: «Родзька расказаў на съездзе настав тое, што мог не гаварыць». Аднак Лявон Луцкевіч на верыў, што такая вялікай асоба, як Родзька, мог «проста так здаваць сваіх паплечнікаў». Відаць, спрабаваў арганізація нейкую гульню ў перайграць Цанаву. Але дзе-ж ты яго перайграць?!... Сібра БНР Янка Жамойцін тлумачыц напісаныя Родзькам падрабізных успамінаў у турме тым, што ён хацеў захаваць для гісторыі съвідчанні пра дзеяньні Беларускага Супраціву. А што да «гульні», дык ёсьць фактам, што некаторым архыштаваным дэсантнікам БНР чэкісты прапаноўвалі магчымасць дэсанту ў Грэцыю(!). Ці не на баку камуністычных партызанаў яны там павінны быў ваяваць?! Але гэта толькі словамі й скончылася... Дзесяці ў траўні 1946 году адбыўся суд. Родзька і Гелда былі засуджаны на смерць. Было Усеваладу, як і Каастусю Каліноўскому, толькі 26 гадоў... Адныя крывіцы паведамляюць, што яго павесілі, другія — што расстрялялі. Ходзяць нават чуткі, што яму захавалі жыццё і жыў ён у Сібіры. А Юрка Віцьбіч на фотакопіі паказаны ў Родзькі, якую зыміасці ў «Саўдзельніках у злачынствах» В. Раманоўскі, не пазнаў яго почырку. Загадка?.. «Для міяне Родзька застаўся ге́роем, — гаворыць Б. Рагуля. — Ён і загінуў як герой, як Каліноўскі. І я схіляю галаву перад гэтым чалавекам. Усё ж такі ён заплатіў жыццем за ідэю. Ні за гроши, ні за што іншае, а за ідэю...» Была ва ў. Родзькі прыёмная дачка. Пасыла вайны жыла з маці ў Парыжы. Эмігранты кажуць, што яна выйшла замуж за гішпанца і ціпер беларускай мовы, напэўна, на памятае. Магчыма, на памятае яна і свайго бацьку, беларускага героя, які паклаў сваё жыццё на алтар бацькаўшчыны....

Сяргей Ёрш

Удакладненне да бібліографіі пра генэрала Вітушку *
Артыкул «Генэрал Вітушкі змагаецца» быў надрукаваны ў газэце «Беларускія Словы» (Захадняя Нямеччына) № 6 (7), 3 траўня 1949. Пераліпраша чытчою і Рэдакцыю.

Сяргей Ёрш

* Глядзі «НН» № 32 (3.11.1997) і № 3 (9.02.1998)

Крыху нянявісьці для паўнаты жыцьця

23 сакавіка мне давялося высадзіцца зь віленскага бойнгу ў бясконыя калідоры лёйданскага аэрапорту Хітроу і паспрабаваць адчучу самога сябе пэрсанажам чытаных у далёкім дзяцінстве кніг. Даўно, хоць і завочна знаёмы горад, абыаў заваржыць.

Праўда, што толку ад эўфарыі, калі ты адзін у чужой краіне, а тваё веданне мовы абміжоўваецца не заўсёды зразумелымі фразамі з рэпретару папулярных рок-гуртоў. Паралельна я прывез у сабе яшчэ некалькі і пастасяй — разбураныка ўласных стэрэатыпаў і, на ўсялякі выпадак, турыста. Зрэшты, апошні так і не разъўзіў ўва мне, бо ўсе прыкметнасці, якімі толькі можна ўразіцца ў сівеце, я ўжо даўно сабе ўяўі і, наколькі мог, уразіўся. А папярэдняе вандроўкі ці то ў Будапешт, ці то ў Прагу пераканалі, што таго ўяўнага ўражання бывае дастаткова, каб не ўзынікала патрэбы ўражваша зноў. Забягоючы наперад, скажу, што знакамітыя Біг-Бэн пры парламэнце і Букингемскі каралеўскі палац не разбурылі мойго досьведу.

Сапраудных моцных уражанняў, пера жытых увачавідкі падчас вандровак у сталіцы сівеце, у мяне ня так і шмат. Гэта першае наведваныне Варшавы, фактычна, першы выезд за мяжу. Гэта вугорскі парламэнт, пасля якога ўжывую ўражваша архітэктурай мне ўжо здаецца немагчымым. Нарэшце, гэта Дунай у Будапешце. Хто з дзяцінства ня чуў ад бабулі даўніх беларускіх песень пра Дунай і хто не ссыльваў гэтыя песені сам, той ніколі не зразуме, што ў ім пры выглядзе гэтай культаў беларускай ракі зварухнулася штосьці спаконвічнае.

У параўнанні з Дунаем Тэмза — рака

будзеннія і нецікавая. Зрэшты і сам Лёндан — гэта вялікі быт. Турист, які памэр ува мне ўжо на ўходзе ў тутэйшую падземку — underground, — так болей ні разу і не падаў прыкметаў жыцьця.

Зрэшты, і разбуранык уласных стэрэатыпаў за ўесь тыдзень знаходжаньня так нічога й не разбурыў. Я нават склаў для сябе такую формулу: у Лёндане нічога ня ўразіла, але нічога й не расчаравала. Магчыма, гэта найлепшая харкторыстыка для горада, які адзін мой сябра называе ідэальным горадам для жыцьця.

Такім чынам, я праяжджаў свой бясконыцы андэграўндэві шлях пад дзесяцімільённай сталіцай сівеце і амаль фізычна ператвараўся ў іншага чалавека, зусім не таго, чые і пастасці прыхапіў з сабою. Сірод грыбатых ізграў, цемнаскурых індусаў, касавокіх карэйцаў і самых неверагодных мяшанцаў, паміж якіх традыцыйны ангелец або праста белы складае яўную меншыню, я без асаблівасці аховы намацаваў ролю Таго-хто-расскажа. Гэта значыць, чалавека, якому трэба будзе нешта распавядыць пасля віртаныя дахах. А наколькі цікавяць мяне найперш

патастымія пачуцці, то мяне палежала хутчай ствараць стэрэатыпы, а не разбураць іх.

Выйшаўшы з падземкі ў лёйданскім раёне Фінчлі, дзе німа дому, вышэйшага за трэх паверхі, я адразу знойшоў на станцыінай схеме беларускі дамок — Марыян-хаўс. Дарога была недалёкай, пачыналася шарава гадзіна, а разам з ёй дождь. Вакол усё квітнела — цэлае мора самай неверагоднай расыліннасці. У Марыян-хаўсе нікога не было і, пакінуўшы рэчы, адправіўся шукаць свае парыўнаны.

Штосьці тут нагадала мяне Друскенікі з майго дзяцінства, або нават родны Мазыр — таксама з дзяцінства. Калі там яшчэ былі доўгія вулкі невялікіх дамкоў. Дамкі ўтваралі надзвычай щэпляя краівыды на высокіх узгорках па беразе Прыпяці.

Пасля іх знеслы разам з узгоркамі. Памятаю, у апраўданыне зносу кіраўнік мясцовага аддзялення таварыства аховы помнікаў БССР у сярэдзіне 80-х называў гэтыя дамкі «жыдоўскімі клапоўнікамі». У Лёндане, дарчы, таксама зносяць, але зносяць банальнай дзеўзіцівяровікі з «лоджыямі» і «гастрономам» на першым паверсе — тоес, што па беларускіх меркавах уласнік сабою сучасны горад, і што ў нас прыйшло на зымену мазырскім «клапоўнікам». Цяпер у Мазыры німа мясціцца майго дзяцінства. Як амаль мяне іх і ў Менску. Затое, раз-пораз я знаходжу іх то ў Празе, то вось цяпер у Лёндане.

Па прыездзе ў мяне абавязкова спытаюць: што такое Лёндан, і таму я придумлю яшчэ адну формулу: у кожнага з нас у розных горадах ёсьць свае блізкія мясціціны. Дык вось Лёндан уесь складаецца зь менавіта такіх мясціцін.

А яшчэ, каб уявіць сабе Лёндан, можна ўзяць удзюбённую старую Вільню, памноўшы яе ў піцьдзясят разоў, чиста матэматычна скласці гэта ўсё ў адно — і атрымаеца сталіца сівеце, якую цалкам можна назваць Лёнданам. Нікае цэнтрычнае структуры не існуе, бо ў ангельскай сталіцы не адшукваецца цэнтар. Ёсьць бясконыя пляцы з прыкметамі цэнтра, але які з іх цэнтральнейшы — ня скажаш. На Оксфард-стрыт я спытаўся ў свайго правадніка Ігарка — ці гэта іхны Ленинскі праспект? Ен пачухаў патыліцу і сказаў: ну, увогуле не зусім, але, калі хочаш так лічыць...

Чиста прагматычна я магу патлумачыць гэту ўтульнасць старасцю — цэглы, дрэва, мэталу. Гэта ў даросласці мы камам, што, напрыклад, кватэра несчастная, а ў дзяцінстве для нас гэта бабуліна кватэра, у якой адбыўся ўсё нашы на ўсё жыцьцё дарагі адкрыції. Сапрауды, як файні вяртасца з працы ў кватэру, дзе ты некалі слухаў бабуліну казку. Хто ў нас можа пахваліцца такім адчуваўнем? Хіба адзінкі. У Лёндане гэтым адчуваўнем прасікнуты ўесь горад. І нікому на прыйдзе ў галаву замяніць высылізаныя за то гадоў драўляныя парэнчи ў старым пабе на новыя — мэталічныя ці плястыкавыя. Калі й заменіць, дык так, што нікто не звойжыць розніцы.

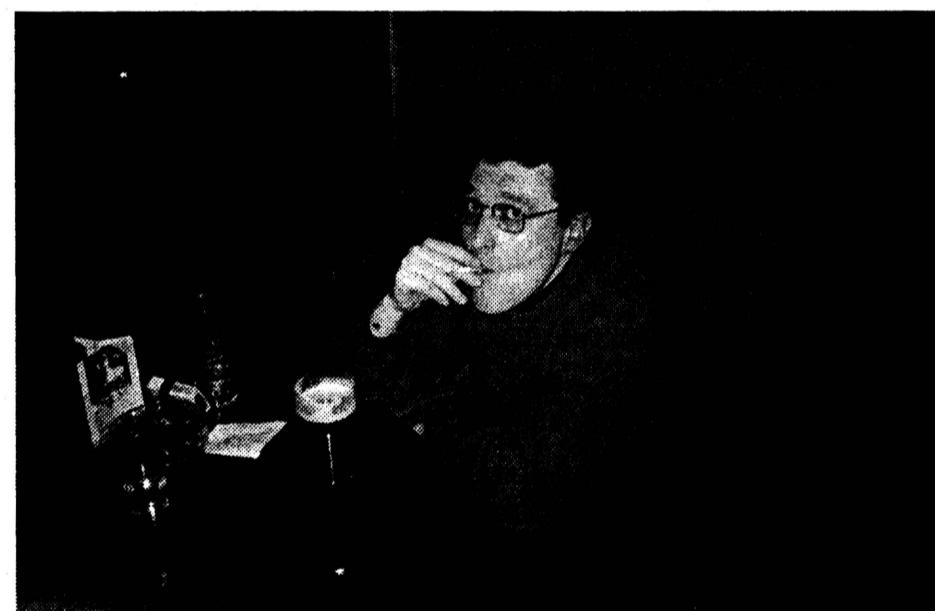
Часам мне думалася, што гэта чиста беларускі адчуваўні. Наша гісторыя дваццатага стагодзьдзя ператварася нас у закладнікаў чужых краін і гарадоў, якія для нас вельмі хутка робяцца роднымі. Тады як свае гарады за жыцьцё аднаго пакаленія страчаюць усе згадкі пра ягонае дзяцінства.

У Фінчлі, у беларускай скрынаўскай

Адам Глёбус

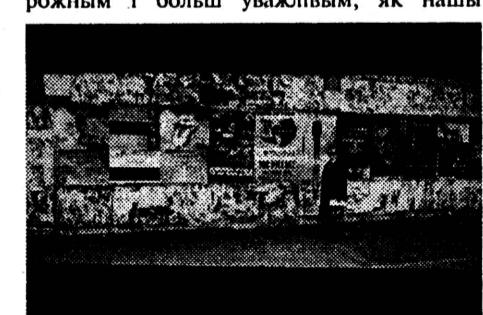
ЛЁНДАНСКІ АНДЭГРАЎНД

ПАДАРОЖНЫЯ НАТАТКІ

ангельцы як заснавальнікі расізму, мала таго, што навучыліся хаваць свае эмоцыі, яны навучыліся тая эмоцыі пераносіць у іншыя нацыі. Ну хто найвялікшы расіст? Спытаі. Пачуеш адказ: немец — Адольф Гітлер. Ну ня Рэд'ярд жа Кіплінг, аўтар бесьсъмяротнага «Маўглі». І ня Чарльз Дарвін, вынаходнік эвалюційнай тэорыі. Зрэшты і Кіплінг, і Дарвін вельмі сымпатычныя творцы. Іх тэксты прывабліваюць сваім шматразовым бессперальным выкарыстаннем. Пра героя Маўглі ты чытаеш сам, чытаеш дзесяці, чытаеш унукам, які будуць чытаць пра жыцьцё хлопчыка ў джунглях сваім унукам. Ангельцы навучыліся ў робяць рэчы шматразовага карыстання. У іх надзеіны аўтобус. І хай ангельскія жаночыя чаравічкі ня будуць элегантнымі, а чорныя панчохі састараць жаночыя ногі, гэта не перашкодзіць ангелькам быць сексуальнымі ў забліві. І ня трэба мне нічога казаць. Якія ангелькі ў сэксе, я ведаю. Ведаю дакладна. Стрыманыя, дасціпныя, ахайнія, ну і крыху мэркантыльныя. Ангелькі ў сэксе крыху падобныя да хлопчыкаў, пэўна таму заканадаўства ў модзе геяў застаецца за

ангельцамі. Хай ня крыйдзяцца на мяне ідэялогія мужчынскага кахання, але найлепшае ў гомасексуальнай культуры вельмі нагадвае мне пра ангелек. У Англіі добра відаць, што ўсе мужчыны кішкі жанчыны, а ўсе жанчыны — мужчыны. Ну, клясічны прыклад: у Шэрлака Холмса была жонка — доктар Ватсан, а ў Дон Кіхота за жонку быў Санча, а Дульсінэя была толькі ўжоўным каханынем, ўжоўным здраджванынем таму ж вернаму Санча Пансу. Згадаўшы гэтыя мужалюбіў, нельга забыць і Швэйка, які быў неназванай жонкою афіцэра аўстрыйскай імперыі. Я знаюк намаляваў геаграфічны трохкутнік: Лёндан, Мадыр, Прага, каб акрэсліць Аб'яднаную Эўропу, бо розыніца паміж Лёнданам і Прагаю ў сто разоў меншая, чым паміж Прагаю і Масквою, Мадырдам і Бангкокам, Лёнданам і Нью-Ёркам. Эўропа таму і аўдзіналася, што розыніца зынікла. Вялікія супяречнасці зынікли, дробязі засталіся. Ангелькі любяць ѿчныя панчохі, а чэшкі сыветлыя, але і ў тых і ў других вельмі практичны аўтобус. Толькі ў чэшак, на мой асабісты густ, крышку болей славянскай самаахвярнасці.

бібліятэцы пануе гэтая самая старасць і несучаснасць. Тут музейная, належна захаваная беларушчына не мадэрнізуецца, а проста застаецца. У адрозыненне ад Беларусі, дзе ўсё беларускае нібыта кожнага разу ствараецца манова. Тут ніколі не падумаеш пра тое, ці добры ў нас герб, сцяг, або нацыянальны гімн. Або ўрэшце — ці добрае імя ў нашай краіны, пра што ў Беларусі дэбатуюць сёньня патрыёты. Тут, у Лёндане, разумееш і яшчэ адзін сэнс недатыкальнасці і каштоўнасці старога — яно належала іншаму пакаленіню. Гэты бээнэраўскі пашпарт належай Янку Чарапуку, а гэтая гулагаўская кашуля — Ларысе Геніюш...

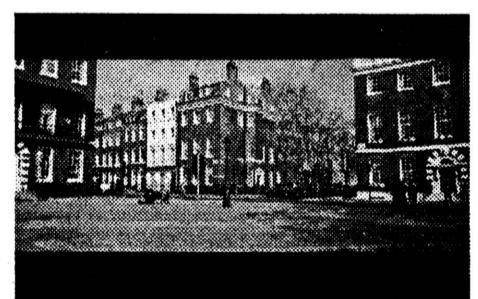
У выпіку простиры рэчы выглядаюць як съявіны. А можа гэта таму, што захоўвае іх съявітар і тутэйшы гаспадар айцец Аляксандар Надсан.

Ці таму, што ўсё гэта дзеесца ў Лёндане. І віток на тутэйшую падземку з датай 25 сакавіка 98-га году, набыты ў дзень 80-х угодкаў БНР, становіца рэліквій ужо ў маёй кішэні...

У часе дзясяткі сустрэчаў у рознах ангельскіх арганізаціях, калі гаворка ішла пра Беларусь, даводзілася разывітвацца з сваімі прыжывальнымі адчуваннямі роднасці і віртациі на тое што ў рэальнасці, а ў гіпэррэальнасці. Тут сапраўды нікто нічога толкам не ведае пра Беларусь, і можна пачуць самія неверагодныя гіпотэзы.

За круглым столом у ВВС афганіваліся магчымасці адкрыцця беларускай службы гэтыя радыёстанцы. Ангельскі кіраўнік заўважыў, што мабыць найлепш, каб такая служба вішчала па-расейску. Купка беларускіх падарожнікаў з апазыцыйнага парламэнту 13 склікання жыве падтрымала такую ідэю. Падумалася, што ангельскія таварышы нядрэзни ведаюць моўную ситуацыю ў Беларусі. Ни юнай з папярэдніх сустрэчаў зь беларускімі апазыцыянарамі.

ветлівія сябры ангельцы. І вось накірунак спраўджаны. Можна спадцішка назіраць за ангельцамі ў падземны. Жаночыні чытаюць газеты. Большасць ангельцаў у мэтро чытае, і калі ты не купіў сам які часопіс ці бульварны лісток, не сумуй. У ангельскіх часопісах і газетах такія вілікія кідкія загалоўкі, што лёгка прачытаюцца ў выданыі суседа. Але што мне тыя газэтныя шапкі, мне цікавыя ангелькі... Яны любяць паесьці апэльсіны ў мэтро. Яны ядуць апэльсіны ў выціраючы пальцы (доўгія, дагледжаныя, з лякіраванымі пазногікамі-кіпіцкімі, выпечаныя добрым мылом і аблашчаныя крамамі пальцы) аб сядзеныі. Вось так прости ліпкія ад соку пальцы выціраючы аў выгоніны крэслы. А костачкі сыплюцца на падлогу. А пустыя бляшанкі з-пад напояў стаўляючыя на падваконій. А папяровыя пакеты з-пад смажанай бульбы камечатаца і шпурляючыя пад ногі. Андэграўнд. Падземнасць жыцьцё. Празь якое сунуцца мурыны ў памаранчавых марынарках з вілізнымі чорнымі мяхамі, куды збираючы парапскідане ангелькамі съмецьце. Ангелькі любяць раскідаць вакол сябе съмецьце. Яны раскідаюць яго паўсюль у мэтро, у самалётах, у рэстараціях, на вуліцах і ў гасцініцах. Але сядзіць іх траліяючыя й вельмі прыгожыя асобы з русымі валасамі, блакітнымі вачымі й ружовымі носікамі. Есьцы вельмі прывабныя ангелькі, зразумела, калі табе наўгуд падабаеца Вялікая Брытанія, Лёндан і ангельская мова. А калі не. Прабач. Мне яны ўсё даспадобы: і Англія з гістарычнымі кронікамі, і Лён-

дан зь перакрыжаваньнем паралеляў мэрайдыянаў, і рокэрольная мова, і ангелькі ў чорных, чырвоных і сініх панчохах. Ангельскія мужчыны, яно й зразумела, мне падабаюцца менш. Яны, стоячы ў мэтро, разгадваюць крыжаванкі, яны, седзячы ў вагоне, чытаюць або сипяць. Калі я гляжу на ангельцаў, дых разумею чаму ў Лёндане так мала цяжарных жанчын. А нашто ім нараджаць? Усе разумныя й прыгожыя людзі з розных куткоў сусвету

Вінцук Вячорка заўважыў, што расейская мова тут як мінімум зашкодзіць ВВС-у ягонаі радыёной палітыцы. Слухач, які прызываецца ў кароткахвалевым шумавіні знаходзіць беларускую Свабоду або Радыё Ватыкан паводле моўнага сыгналу, прости на вылучыць рускамоўную беларускую службу ВВС сярод расейскіх галасоў. Усе мусілі пагадзіцца з такой нечаканай дасьведчанасцю прысутнага сурэмозы.

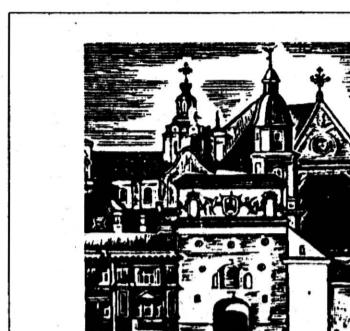
* * *

Спрабуючы сёньня ў думках ад'ехаць назад у ангельскую сталіцу, я згадваю адно, можа быць, саме істотнае назіраныне. Я нават магу сказаць, што гэтым разам адчуў, зразумеў, што такое заход, што прымушае гаварыць пра яго і не віртацица з яго маіх землякоў. Усе вонкавыя параўнаныні, дабрабыт і бытавая ўладка наўнікі — справы ўрэшце дзясятага. Галоўнае, як правіла, не называеца, бо гучала з выклікам шматпакутнай Башкайшыне.

Я блукаў па Лёндане, заходзіў у пабы і крамы і чагосці там не знаходзіў. Чагосці ненамацвалынага. І ўрэшце я зразумеў. Там нія не ніянаўіць. Такой звыклай, усегаўнай і беспрычынай, абавязковай і незадавальнай, якая нібы працяла нашу плошчу і кроў.

Звычайна, у такіх развагах баісься заходзіць далёка, каб не будзіць ліха, каб не называць тое, чаго не павінна быць і што магло б адно ад тваіх развагаў матэрыялізавацца. Словам, каб не суроўцы. Але гэтым разам я дазволіў сабе паразважацца.

Ніянаўіць (я шукаў нейкага іншага слова, але гэта менавіта ніянаўіць) — падспудная, падсардечная ношка, з якой мы живем, як з глыбока схаванаю хваробай. Менавіта яна ўсегаўнік і галоўная прычына крыўд і бед нашага грамадзкага бытаваныя, ў аснове якога ляжыць патрэба «зашчыміць бліжняга свайго». Дроб-

Вострая Брама

беларускі культуры
кантэкст XX ст.

Супольны практ «Нашай Ніве» і беларускай рэдакцыі Радыё Свабода: рэпартажы, рэфлексіі, гутаркі — кожную нядзелю на змененых хвялях Свабоды. Кожную сераду — пяцёр перадачы.

**RADIO FREE EUROPE
RADIO LIBERTY**

Кожную нядзелю на хвялях Радыё Свабода: Новая Хвайл, Пастаянны Час, Нязменная Свабода (ад 26 кастрычніка 1997)

Час	K/Hz	Хвялі
18.00 - 19.30	6000, 6170	49
	7155, 7295	41
	3695	75
22.00 - 23.30	6010, 6025, 6095, 6170,	49
	7155	41
	9750	31
06.00 - 07.00	5995	49
	7295, 7275	41
	9750	31
	3980	75

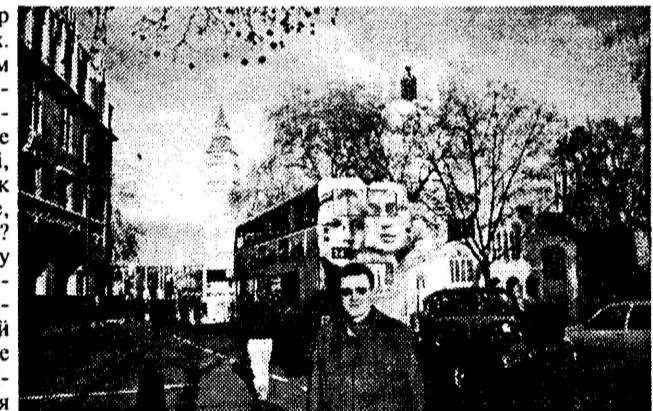
Паштовы адрес: 220005, Менск-5, п/с 1111 у 22.00 беларускую праграму можна слухаць у Інтэрнэце: <http://www.rferl.org/bd/be/index.html>

Заславацца са Свабодай!

на сацыяльна-бытавая ніянаўіць ляжыць у падмурку нерэлігійнасці беларусаў, бо рэлігійнасць мусіла б грунтавацца на любові. Урэшце, менавіта ніянаўіць рухала электратаратам, які абраў на пасаду першага прэзыдэнта ТАКОГА чалавека. Гэта была ніянаўіць да сувэрэнітetu, да начальніка-кебіча, да суседа, урэшце да сябе. Кажды ніянаўіць — другі бок любові. Магчыма. Толькі наш мэдалі яшчэ не паварочваўся тым бокам.

Даліг, міне ніколі не захацелася пра гэта казаць, і я можа першы кінуць б пераконваць заеждзяка назіральніка ў адваротным. Бы ніянаўіць — нябачная, яна тое, што мы імкнемся не засядржаць увагу, што імкнемся лічыць за выпадковасць. Але як іншак мне растлумачыць, што такое падлібчыцца на маю думку, менавіта ў

пазіраць табе ў очы. Нібыта я ён, а ты жабрак. Ангелькі гэтаксама залазяць у кардонія скрыні на люднай Оксфордстрыт і накрываюцца сінімі коўдрамі з галавою. Чаму іх не забірае паліція? Мусіць, яна хоча карміць і даглядаць у турме. Але большасць ангелек ўсё ж ніякім імкнемся не засядржаць увагу, што імкнемся лічыць за выпадковасць. Падлібчыцца старую Агату Крысыці. Яна можа падманіць. Прауда. Абвесьці вакол пальцаў каго зайдзіць на сініх коўдрах на лёнданскіх вуліцах. Большаяшыць шануе чорны колер і цоке на шырокіх абцасах. Усім цакатлівым выглядамі ангелькі дэмантуюць поўную перакананасць у сваёй прыгажосці, а калі на годнасці, дык розуме, а калі на розуме, дык хітрасці. Ня верыш? Пачытай старую Агату Крысыці. Яна можа падманіць. Прауда. Абвесьці вакол пальцаў каго зайдзіць на сініх коўдрах на лёнданскіх вуліцах.

калі не наадварот. У Англіі ўсё наадварот. Машыны сэздзяць не па тым баку вуліцы ї арыентызація, як у кожнай культуре на высьпе, ідзе на права—левая, уверх—уніз, а ад цэнтра выспы да мора, і ад шэрага мора да цэнтра, а цэнтар, як вядома ўсім школьнікам съвету, знаходзіцца ў Лёндане, куды мяніе занесла па книжных спраўах. Кірмаша крышку расчараўвае. Дзевяноста адсоткі ўсіх экспанатаў належала выключна ангельцам. Ні амэрыканцаў, ні гішпанцаў амаль зусім не было. Французы былі, але паразмаўляць з прадстаўніком выдавецтва Галімар на прадмет набыць праўзу на выданыя Батая, Дэрыйды, Камю ў майі статомніку філязофскай думкі так і не давялося, то яго не было на месцы, то ён вось—вось павінен быў звяінца, а ўсё ніяк не зьяўляўся, а калі нарэшце прыйшоў, дык быў ня ён, а яна, якая на мела права вырашыць, што можна прадаваць у Беларусь, а што нельга. З першага погляду каханыя з Галімарам, галімарыхаю ѹ сучаснай французскай філязофіяй не атрымалася: Ну і чорт з ёй. Буду выдаваць Дзідро, Лямэтры і паціху палемізаўца з Вавэнгарм. Дык я не люблю пасядзіць на піць чырвонае віно, як прадстаўнікі французскай паліграфіі. Лепш увечеры зайсці ў ірландскі паб, замовіць эскалір і пінту піва Гінс. Пасядзець, паслушаць размовы ѹ сімех маладых ангельцаў. Падумаць, што Англія вядкая краіна, а Лёндан — цэнтар сусвету.

Лёндан. Сакавік. 1998 год

Алесь Адамковіч

ІМПЭРСКАСЬЦЬ

Вясенняне сонца над небам,
Звязаныне яскрава.
Я бачу толькі цені,
Цені істот.
Лунае неба.
Зямля спыніла свой шлях,
Вясенняне сонца замерла.
Істоты на ссыць.
Крыт на рубіжы, стогны.
Зямля ў худасыцца не зварухненца.
Крывавая глыбы.
Немы крык немаўлят,
Адай.
Імпэрскасъць.
Вось твой кошт.
Зруйнаванная зямля,
Скалечаны лёсы, —
Імпэрскасъць дараўжай.
Дзе ўсыць?
Адечна спачывае.
А зямля не зварухненца.
Гвалт, ссыбъ.
Пекла на зямлі.
Калі ж зямля спачне?
Калі зынкунць істоты?
Імпэрскасъць —
Ці вечная ты?

Андрэй Аляксандраў

САФІЯ

Сафія

Ты пльвеши караблем
У Адайне стадорыдай,
Ты ёсьць венчансыць,
Ты ёсьць Беларусьцю.

Сафія

Ты запальваеш вогніча
Святасці ў ссыцы,
Ты ёсьць мудрасыць,
Ты ёсьць энчан бясьсмортным.

Чысцініё твайо
Навек папанены,
Я стаю і гляду,
Як лунаюць анёлы
Над тваймі сімю
Залатымі крыхамі,
Што адечна тримаюць
Нібесы над намі.

Сафія

Ты ёсьць брамай у мінуўшчыну,
Ты ёсьць хаканынем,
Ты ёсьць паміцьцю,
Ты ёсьць шчасливымі свайтаныем.

Сафія

Ты надзяюю ёсьць
Усіх людзей беларускіх,
Ты ёсьць сымбалем веры
У Гасподнюю магутнасць.

І пакуль ты стаіш

На зямлі майі роднай,
І цалую мурны твае
Ведро свабоды,
Будуць дазыні хвалі
Святаць малады:
«Наша Святыня...
Наша Сафія...»

Аляксандар Антончык

СХОД

Сабраў Вірус уса хваробы
У струніку мукіны,
Каб правесці сход пад называй
«Шкоднасць вакыны».

У прэзыдыму сабраўшы
Грып, інсульт са Сыцідам
За работу ўсе ўзліся
Зь вельмі важкімі відамі.

Адэрэ выступіўшы зразу
Пасыя Скарлатыны
Расказаў аў новых сродках
Супраць мядыцыны.

Па научнаму казаў,
Нічога не бытала,
Нават лекі уламаніу
Ад элых лекіцаціаў.

Пнэуматычна дзявяна,
Як гіне прырода
Ад вільготнасці малой
І лішка кісларода.

Хвалівалася і Язвы
За жыцція хваробаў,
Заключаюць палепшыць
Якесыць у вантрабоў.

Рак, здароўе каб падпраўіць,
Прасі выдаць кіфеўліна,
Бо ад преномі рэнтенту
Нісі страты як мужчына.

Адна сонная Халера,
Седзячы, маучала
І ў мрокі годы юны
З жалем успамінала.

Тацяна Багарадава

НАД ЗДВІВІНОЮ

«Эта май Крыва!».

У краі тым, дзе сонейка агністое
Песыць промінны сыцодзінную воду,
Коціць воды Палата прырастайт
І Сафія адштуркуювае буды.

Дзе Дзэвіна іскрыстая, глыбокая
Плынь сваю да Балтык ім'иць,
Захапіўшы берагі высокі,
Старажыты Полацак стаіць.

Дзе стагодзьдзяу кола прамільнушае
Пакаде волчыя цяжкі,
Уладарыць матухі-мінчышына,
Людзімі зазираючы ў твар;

Дзе славуты Рагвалод з Рагнедаю

Грамадфон.

Захавалі беларускі род
І скарына кнігамі і ведамі
Місціць цімны абудзіць народ;Дзе ўспіслай, адчайны і загадкавы,
Вырашыў Сафію залахкыць
І хачеў на войнамі і звадкамі,
А свободы да чыслыўшы ѿсыць;Дзе царкva, Прадслава збудаваная,
Ухвалічы Валік Спас.
Уздымае сыцены мураваныя,
Годна пазіраючы на нас;Дзе варіп бістросці з дубай дэйда
Землі ад крхкай барані,
Харчаваўся чарстаю кулідо,
Але веру ѹгодніць не згубаў,Можна стрыць паненку ясновакую
З дубай сцягала-русаю касой,
Летувінную ды адзінку,
З трапіцко, чыстаю душой.Зазірнеш у вочы задуменныя —
Ды ўбачыў коміліасыць і сум.
Думкі паабрудзіць імгеннія,
Розум алануе дзіўныя тлум.Толькі не замовамі й какетнасцю
Прычарце сэрца малайца, —
Годнасцю, разазвай і шляхтнасцю,
Шчырасцю бязь межаў і канца.Можа, скарб халоднай ганарлівасыць
Ей Рагнеда перадала дар?А буект дзяячай сарамілівасыць
Кінулі Прадслава на алтар?Велічансць і годнасць Усяслававы
У спадніні перадаіш ві?На зямлі, дзе з мужнасцю і славаю
Здабывалі волю і спакой,Дзе пад сладкім Грунvalдам і Оршаю
Продак перамогу звавай, —
У часы крывавай, найгоршай
Родны сыці з «Пагоні» захаваў!У вачах валошкавых купаўся,
У сэрца адчуваючы пахар.
Чорны брызгай захалівася,
Пападаеш у аброды чар.А калі ўсміхнёш аксамітава —
Бы зазіре сонекія наукой.
Сэрца, як карал, паразімітава,
Сыслые яго пашері на дол.Крывічанка з гораду наддзвінскага
Возыме каго хочаш на папон.
Хлопіца і палескага, і менскага
Уядзе віменнасцю ў скон.Часам розум думка аланоўвае,
Прайдзеш да высноў славакія:
Прыгахун-панамак выграђае
Шчырая крывічкія зямлі!Кемнасць, імгэтнасць і годнасць
Услыгавай, прыгахун, крэй.
Велічансці і высакароднасць
Аднайце гора і адай.Хай вясною квіцені распускаеца
На славутай Половіцай зямлі.
Уся — што пахадаеца — зъзіясняеца,
Каб усмешкі ружакі цвайлі..

Тацяна Барысава

ЗМРОК

Куды ні кінь —
Пане змрок,
І моцы Сонца
Не чутно.Палое ў ўцімым
Лесе вóй,
А мы нісем
Свай армо.Дакулы жа так
Дакулы жыць?
Дакулы жа
Гонару на мец?

Павольна не бэздань

Плынь і пльць?

І ад відовішчай німеч?

Аляксей Бацюкоў

ПАРА

Пара ўставаць, крываць і бунтаваць,
Пара караскаці за мехы «бытнаваць»,Сарвация, і напініць на асфальт,
каб кожны крокам мяўтвой надэхнікі скалы,
на разумеў, і — помні

твой алоні смык.

Пара плюном ламіць
паркі здавішых вех.

Пара абраць свой крык сярод цішы,

Пара чакаць удары ў твар — «Піши».

Пара пайсыць на сімеры,

вінчыца і майчыца.

Пара ўставаць, крываць і бунтаваць.

Аляксей Бруй

...

Млосыць, дзёйнік быў сяброўкі.

Вясна. У нас на шыях вароўкі.

Забудзь. Ты і так ні знаеш нічога.

Шлях. Ад чорнай труны да парога.

Аляксей Васількоў

СІЛА ДВУХ СЭРЦАЎ

Злучаныя сэрцы

Цімра не разлуцьць,

Сэрцам не памерці
Ні ад слоў балочых,
Ні ад ран глыбоўкіАд сібровых здрады,
Грастанымі горкімі
Не разъбіць іх ладу.Тонкі дзеве пльяні
Што ўспіліся у мора,
Назаўжы ардыніДля раздолыяў гора,
Цімра не разлучыць
Злучаныя сэрцы,
І ад ран балочых.

Сэрцам не памерці

Бо на меншава — ні згодны,
Бо да славі ён — галодны.Што там нейкія «папраўкі»
Што там «рабаўлены»...А вось слова «на вякі» —
Лёгка ў вымаўлены.Гэта слова загучала!
Бо кругом жа ўсё маўчала,
Усе иму гладзелі ў рот
(Такі слаты патрэбіт!)Толькі потым зразумелі,
Што даўно сідзяць на мелі.... З эпрадуктараў ўсё лівецца,
Хральцікі ціш на ўсе лады:— Ей палітыкі малады,
На вачах стае...— Бяжы, бабка, галасуй,
А то пастрэзе!

...

Мы аласода дум
Бісконіе начы.
Сыдзінікі хворы тлум —
Маучы. Ту маучы.Ніяма. Шукаць я грэх —
Стамліса. Маучы.
Яшчэ ўчыні на брэх,
А песні можна ўціць.Мне б сэрца цілаваць,
Слаца на грудзях тваіх.
На ўгорынім век блукаць,
А nobam поўніц дых...Нікому не скажу,
Што хустку захіні...
Час прыйдзе — разъважу,
Дзень прыйдзе — апрану.Мінія ў садзе
Сінечка ў балоце
Убяся ў очы ў вусы,
Прыносіц пагібель, стражоцьеІ трущи асльпеніці душы.
Хто звышай ўнікай
Глыба ўнікай, бедрою,
Глыба ўнікай прагнані...З істотай самотнай худою
Зраслая спадречнай багна.
І толькі аспілак на танкім
Выносяць свой розум на волю,Знаходзіць у біці падмінам
Жывасцісць уласнім полю.
І той, хто на страціў сүмленія,
Вітае падтрымкай адахоніх.Ен змагаўся за шчасльве зямлі,
Па якой так ніядоўга хадзі,
За свободу для белай Русі
Бы памеры гатоў хоць капі!Ніхто з нас не забыў —
У нашых сэрцах ён жыў, будзе вечна.
Забыць нелога таго, хто так шмат зрабіў
Для зямлі беларускай адечнай!Моцны духам і чысты душой
Ён агубіў свой спакой, нахадзіць
Абаронцаў стаў крываць іх
Унікай зімічнай —Моцны духам і чысты душой
Із агубіў свой спакой, нахадзіць
Абаронцаў стаў крываць іх
Унікай зімічнай —Моцны духам і чысты душой
Із агубіў свой спакой, нахадзіць
Абаронцаў стаў крываць іх
Унікай зімічнай —Моцны духам і чысты душой
Із агубіў свой спакой, на

Тазік беларускі

Тазік беларускі. Зборнік
вершы. Менск, «Бервіта»
1998, — 96 с.: іл.

Каб заніць памяшканьне ў вілязарным сквоце пад называ «Літаратура», неабходна ў першу чаргу са-
мавольна заніць які-но-
будзь пустуючы пакой і
павесіць на дэзвярах шыльду. Лягчэй за
усё гэта зрабіць гуртам, асабліва калі плён
твай творчасці альбо мала зразумелы
суайчынікам, альбо калегі па піры (хоць
табе і даўно вядома, што гусь сівінне не
таварыш) ігнаруючы твае вершы й груба
ставяць пад сумлеу наяўнасць у цябе
хоць нейкіх літаратурных здольнасціў.
Пасъля трэба знайсці «свайго»
літаратуразнаўцу, які б давёў паспалітаму
(і на толькі) чытачу пра апрычонасці
твяа й тваіх хаўрусьнікаў.

Бум-бам-літаўскі начальнік Зыміцер Вішнёў так і паступіў. У выніку ўсяго гэтага пабачыў съвет зборнік «Тазік беларускі», пад вокладкою зъміясціліся восем бумбамлітаўцаў і адзін «госьць» Валянцін Акудовіч. Апошняму было даручана напісаць прадмову, бо ў В.Акудовіча барада патрыяршай й акуляры як у Ярузэльскага, а яшчэ ён ведае процым разумных словаў. Раашнёне не з найгоршых, тым больш, што выбіраць беларускім «авангардыстам» асабліва не было з каго. У адных рука не падымеца паставіць на адну паліцу Ілью Сіна й Віяна, а Вішнёва з Кёно, другая — прости не зразумеюць адкуль прыйшлі гэтыя дзіўна апранутыя маладыя людзі.

Аўтар прадмовы знайшоў вешчуна, які прадбачыў нараджэнне новае літаратурнае плыні. Потым паспрабаваў выявіць, якія тыпалалягічныя адрозненія паміж нованароджданай групойкаю й признанымі літаратарамі. Калі А.Федарэнка правёў гэту мяжу па лініі, якая задаволіць і Івана Шамякіна й вясковага бібліятэкара ды ўсіх паўпісменных папоў разам — што напісана проста й зразумела — гэта ад Бога — усё астатніе ад Лукавага. То Валянцін Акудовіч, таксама рубіць с пля-
ча, бо па ягоных словамах, ўся пост-савец-
кая беларуская літаратура (апрача Бум-бам-
літа, само-сабою), пракце «у састарэлай
эстэтыцы, архаічных формах мысленія» (стар.7), і эстэтычна не адрозніваюца ад сваіх храналягічных папяроднікаў. Што ж, слушна, бінарная апазыцыя «сацрэалізм» — «Гутэйшыя», сапраўды, даволі хліпкая, як і астатнія супрацьстаўленні, якія жы-
вуюць (знаходзяцца) па-за межамі вокладкі падручніка лёгкі, скрадзенага з універсітэцкага бібліятэкі. Пасъля, паводле прынятых канонаў, вылучае тэзыс, што «новыя» (Бум-бам-літ) ужо (!) сталі натуральнымі для новага жыцця. Ясна, калі браць за крытэр натуральнасці (нармальнасці) — канфармізм, адзін з базысаў, на якім трывалеца мяшчанская, або іншай дробнабуржуазная (як каму больш падабаеца) мараль, то тут Акудовіч мае рацыю. Літаратары з ББЛу, тут апярэдзілі ўсіх і ўся, свайгатавасцю друкавацца на любых шматках паперы. Іх вершы можна знайсці ў любой газеце й часопісе, рэдактару якой прыходзіць на галаву экстравагантная ідэя надрукаваць вершык на беларускай мове: ад «Советской Беларуссии» да старонкі «Грамафон» у «Нашай Ніве». Ну ё апошні цвік, якім аўтар прадмовы прыбіў шыльды да новых дэзвяраў, у сквоце з саманазваю «Беларуская Літаратура», вельмі падобны на той, якім нашы продкі прыбівалі на дэзвярах новай дзяржавы «Вялікае Княства Літоўскае». Пяць стагодзіз'я тому, нашы прадзеды высоктвалі з пальца паданыне пра рымляніна Палеймона, які даў пачатак новому княскаму роду, каб паганыя ворагі на Усходзе не пісалі, што Гедымін — сын конюха. Сёняня ж Валянцін Акудовіч шукае прарадзіму Бум-бам-літу ў Афрыцы, мэтадам народнае этымалёгіі прывязаючы нармальны беларускі эмаліваны тазік да афрыканскага тамтаму. Ні з аўтарамі Баркулаўскага летапісу, ні з Валянцінам Акудовічам спрачаца нікому на раю, бо іхнія іррацыянальныя тэзысы народжаныя брутальнімі надзённымі проблемамі выживання й самазацьвярдження.

Зрэшты, на старонках зборніку ёсць і ўласна бум-бам-літаўскі тэарэтык — Юрась Барысевіч, які шукае апраўданыне літаратурным практикаваныям сваіх паплечнікаў. Адзін з асноўных тэзысаў яго-
нага артыкулу «Літаратура з першых рук»

у тым, што «Бум-Бам-Літ — гэта рух за вызваленыне літаратуры ад дыктатуры друкарскага станка ды іншых прыладаў індустрыі прыгожага пісьменства, якія даўно ўжо пераутварыла пазіцию ў пейкую галіну капіталістичнай эканомікі або народнай гаспадаркі сацыялізму. Індустрыялізацыя ўнутры самой мовы (падзелу лексыкі на ўнармаваную й вульгарна-жаргонную, друкаваную й моўленую — прычым такі падзел месца і ў граматыцы, і ў фанэтыцы), але і да клясаў сэргэгаты сирод літаратараў, іхняга падзелу на мэтраў і графаманаў.» (стар.39).

І справа тут зусім не ў клясычным разыходжаныні тэорыі і практикі (зборнік «Тазік беларускі» надрукаваны на афсетнай машыні маладзечанскай друкарні «Перамога»), колькі ў няўважлівасці Ю.Барысевіча да гісторыі разывіцца пісьменства і мовы. Няўжо шаноўны тэарэтык думае, што мова Катула мог карысташца рымскі сэнат? А можа ён упэўнены, што мова Статутаў Вілігага Княства, аповесці пра Трышчана ды Іхоту, і жывое маўленьне люду пастаплітага былі ідэнтычнымі? А можа ў старажытным Рыме ды Сярэднявечным Літве літаратура звыдала індустрыялізацыйно-капіталізацыю? Тут бы й блазнаваты Арто пакруціў бы пальцам ля скроні. Спрабуючы «гуманізаваць» нелюбou бум-бам-літаўцаў да пісьменства, ці дакладней, пісьменнасці, Барысевіч зъвіяўтага ўлагу чыгача на «рэакцыйную» сутнасць пісьменства, як зывы. Пры гэтым ён спасылаецца на кнігу «Сумныя тропікі» Клода Леві-Строса, які заўважыў, што барацьба зь непісьменнасцю заўсёды супадае з узмацненнем кантролю над грамадзянамі з боку ўлады. Але хай кіне ў мяне камень той, хто скажа, што фатаграфія была прыдуманая не для таго, каб нельга было ездзіць за мяжу з чужым пашпар-
там, а рухавікі ўнутранага згаранія, каб міліцыя апэраторыні магла рэагаваць на несанкцыянаўнавы мітынгі... Якое адкрыццё ні вазьмі — пабачыш, што дзяржава вельмі хутка навучылася ім карыс-
татца ў сваіх мэтах. І беды нашае цывілізацыі, паходзяць не з таго, што ў сусьце занадта шмат пісьменных людзеў. Проста ў сусьце занадта шмат людзеў, якім карціць, каб пра іх думалі што яны пісьменныя.

Можа быць, што тэксты Зыміцера Вішнёва (Алеся Туровіча, Віктара Жыбуля, Сержа Мінскевіча, Ільі Сіна і г.д.) афарбаваны аўтарскім выкананьнем, ажываючы на вачох публікі. Але мне не пацянаўца пабываць на бум-бам-літаўскіх імпрэзах. Тады чаму гэтыя людзі не вы-
пускаюць замест паўфабрыканскіх кніжак і хатычных газетных публікацыяў, якія мяжуюць з парадамі «Як гадаваць пар-
сюю» не тыражуюць аўдыё-відэазапісы сваіх выступленій? Тады б і Ю.Барысевічу не прыйшлося б думакі, які шлях абраць. Альбо стварыць банду з паэтай-нэалудытой, удзельнікі б якой прабіраліся ў друкарні, з мэтаю зьнічынна прыладаў працы нашчадак Скарыны, каб вырваш літаратурны твор-
чыць з пашичі капіталістых, імперыялістых, індустрыялістых... Альбо сълённа цытаваць Антанэна Арто, пра тое як у кніжках укрыжоўваецца ня толькі паэзія, але і самое жыццё. Ён абраў апошні варыянт. Больш прости й бяспечны, але зусім не эфектны. А шкада!

Андрэнік Ангілані

Чарговая падказка.

А.Р. Яшчанка. Гомель у
другой палове XIX —
пачатку XX ст. Гісто-
рыка-этнографічны на-
рыс, Гомель, 1997, 80 ст.

Едучы аднаго разу ў горад, які, як мне здавалася, я ведаў да самых вантрабаў, мне было прыемнаў цікава пачытаць гісторыка-этнографічны нарыс А.Р.Яшчанкі «Гомель у другой палове XIX-пачатку XX ст.». Прымена, таму што гэта першая супстрэта мною беларускамоўна кніга такога пляну прысьвячаная Гомелю. А цікава, таму што я зноў мог дазволіць сябе пагуляць з яго вілікасцю часам, ды чыгачы ўяўвіц сябе падарожнікам у той правінцыйны горад, што паўставаў са старонак гэтае брашury. Ва ўсё сваёй непрыгледнасці. Атмасфе-

ру якога сучаснікі абмалёвалі так: «Мы не блещем внешним видом: у нас всё выглядит так, как будто жизнь однажды сразу остановилась и замерла, не имея сил выйти из состояния инертности и покоя. У нашего города вид заспанного, сумрачного захолустья, и нет следа той бодрости, которая пульсирует в больших провинциальных городах и столицах, нет следа влияния кипучей жизни культурных уголков нашей родины. «Город в футляре», в котором все идет по раз заведенному шаблону...» Ня ведаў бы я, куды ехай — жаданья добраца да канечнага пункта ў мяне б не паболела пасыля такіх сэнтэнцыяў.

Ня ведаю чаму, але самыя сухія звесткі з мінулага веку, датычныя канфэсійнага ці нацыянальнага складу, коштам на жыльлё, забруджанасці вуліцаў ці сямейнага побыту для мяне куды больш захапляльнае чытво для мяне куды больш захапляльнае чытво за якія-небудзь «падарожныя» дэтэктывы. Напэўна, не таму, што мне ўжо ніколі не пажыць у гомельскіх гатэлях «Марсэль» ці «Савой», дзе «номера и белье в гигиеническом отношении вне конкуренции», ніколі не пакаштаваць кухні рэстарана «Медведь» под наблюдением московскага повара, не наведаць «Театр художеств» с роскошным трэхъярусным залом и кінематографам», дзе «незаметно ни малейшага мигания», і ніколі не паўдзельнічаць у роварнай экспурсі ў Чарнігаву. А, можа, таму, што не засталося й сълед ад тых жыхароў, што раз-пораз уз्यнікаючы ў кнізе ўлагдае красамоўных прыкладаў, пераутвараліся ў пэрсанажаў, вартых асобыніх апоявядаў. Як селянін князя Паскевіча, які «Будучи неграмотен, бродіт он, Григорьев, по разным селениям и гospodskim домам, предсказывает будущее, толкует сны, склоняет женщин в монашество и некоторых слабуменных постриг в оно...», гомельская мяшчанка ўдзейскага веравызнання Хейфец, «якая зъбегла з праваслаўным хлопцам і некаторы час хавалася ў яго сваёй у палацы кні. Паскевіча, каб прыняць праваслаўе», ці «футболист, бравшій много призов в г. Киеве, А.Лібман, под руководством которого ведется игра учащихся молодежи». Але мой сум яшчэ й ад таго, што ў горадзе, ў які я прыеду амаль не засталося нічога, што «вне конкуренции». Але магло й павінна было быць. У чым я лішні раз упэўніўся ў кнізе занадта прычтаныя беларускага нарыса спадара Яшчанкі пра зусім ня сумны, з сёньняшнягага гледзішча, горад. Хутчэй наадварот. Горад жыдоўскіх анекдотаў ды рэстаранаў з більядрамі, горад-балаган жорсткіх рамансаў і блатных куплетаў. Усяго таго яркага, танага, але разам з тым і прыцягальнага, чым павінен вылучацца паўднёвы горад-порт. Беларускі Марсэль, Брэмэрхайфен ці Адэса, які й да сёньня не адгадаў свой сэнс у беларускіх межах, што не сягаюць мора. Але гэта сціплая кнішка — чарговая падказка.

Зыміцер Бартосік

Сучасная «Спадчына»

Часопіс «Спадчына», №1, 1998

«Стараадуний Літоўскай Пагоні не разьбіць не спыніць не стрымаць!». Часопіс «Спадчына» спрабуе самым сваім існаваньнем спрадзіць прарочы словаў Максіма Багдановіча. Выява Пагоні, якая за апошнія гады стала як бы таварным знакам часопісу, ганарліва і нават нахадна зъясе з усіх чатырох каліяровых старонак вокладкі першага нумару за 1998 год, што прысьвячаны ўгодкам БНР. Крамолны нумар адразу ж стаў рарытэтам. Ён зънікаў з паштовых скрыніяў, «губляўся» на пошце, імгненна разыляцеўся з шапікаў «Саюздруку».

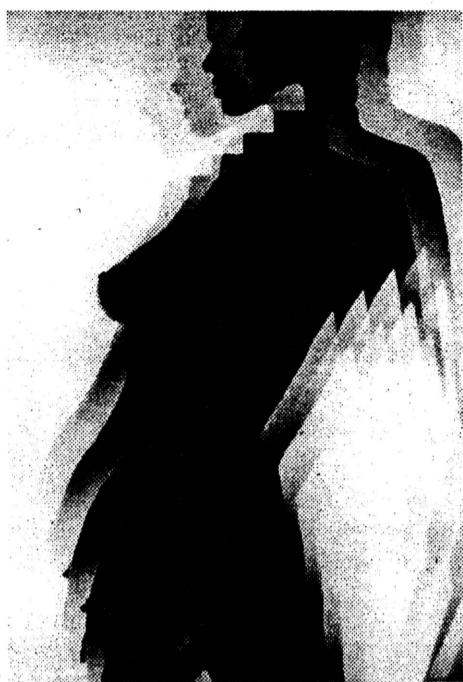
Але «Спадчына» цікавая ня толькі вокладкай. Як і раней, кожны нумар частую чытча выбарнымі тэксцамі. Ці то гэта ўспаміны дзяячоў беларускай справы, ці напаўзабытыя літаратурныя досьведы, альбо эксплюзіўныя пераклады старалітаратуры історыі беларускіх помнікаў, або цікавыя архіўныя публікацыі ці весткі з беларускіх дыяспары. Немагчыма пералічыць усё, што прыцягвала ўвагу за мінулы год, але

прынамсі мяне асабліва ўразілі «Туры Беларусі» Андрэя Заеркі ў шостым нумары, зацікавілі тэксты Ўладзімера Сядуры (Глыбінага) у трэцім. Дарэчы гэты гісторык беларускага тэатру так і чакае свайго сапраўднага вяртання ў беларускі кантэкст. Некалкі нумароў запар чытаю «Фашызм» Жэлю Жэлева — шкада, што такая публікацыя не з'явілася гадоў на пяць раней. Мне імпануюць спробы рэдакцыі вяртаць спадчыну ў гэткім варыянце правапісу, у якім яна стваралася, уключаючы ва ўжытак лацінку. Адзінае, што зыдзіўляе, гэта — чаму яшчэ раз-пораз па старонках часопісу поўзае наркомаўка — можа лепш было бы прыбраць зусім гэтыя парэшткі? Але гэта, магчыма, не самае важнае.

Першы нумар удаўся ня толькі Пагоню. Падбор матэрыялаў — вакол тэмы БНР і барацьбы за незалежнасць такі, што часопіс можна чытаць увесе — нават не выбіраючы, што лепшае. Пачынаеца ён з прыўтанія Івонкі Сурвілы, Прэзыдэнта Рады Беларускага Народнае Рэспублікі да вясмыдзясячых угодкаў беларускай незалежнай дзяржавы, тэкста, які цяпер, калі пашыраеца рух аднаўлення грамадзянства БНР, набывае для нас гучаныя надзвычай важнае: «Нягледзячы на намаганы ціперашніх уладаў яго падмануць да зноў аддаць на няволю, верую, што ён [беларускі народ] — В.А.] знойдзе адвару і мужнасць, каб абараніць незалежнасць свае дзяржавы».

СЛОВЫ

15

Славамір Адамовіч

НЕАДОЛЬНАЕ ЖАДАНЬНЕ БЫЦЬ МУЖАМ

Здаецца, я гэта муж твой,
той самы ў тваіх абдымках,
іду з работы напружаны,
нібы зладзюжкі на рынках,

заходжу ў кватэру, дзе водар
кухні, дзяцей і спалны,
і ты пасылья пятых родай
цалуеш так натуральна...

Іду на водар парфумы,
на формы юнай гетэр...
Жанчына — мае Фіумы,
законы і прынцыпы веры.

Брутальны канцэкт рэжыму
прасую эратрафільна,
разбайлены градусам джыну,
латэнты і супэрмабільны,

гатовы да рэвалюцый,
нібы прапаганда кайзера,
вільготны ад сылёс і палюцый,
чытаю ў камэрэ Драйзера...

Крочыць альбо нерухоміца,
прыгожая шпілямі антыкаў,
на смак, як ажына, модніца
для сымелай адкрытая практикі,

плуральная, нібы камэрэ
на сто чалавек падсудных,
ідзе жанчына па Вавелі
пасылья эратычных студый.

Вясна. Жанчына ходзіць мною.
Кансультатынае бюро
дае парады тым, хто мроіць
пра Сан-Францыска і Нью-Ёрк.

Вясной сачу нетрывіяльна
за цыркуляцый вады,
за тым, як судзяць ритуальна
акупацыйныя суды.

Нувось, жанчына ўжо зрабіла
аборт і лёгкую цяпер.
Жыву і думаю: як міла
знейсыці аднойчы свой памер.

КРЭСОВАЕ

Ведаю многіх беларускіх палякаў. Зь некаторымі шмат разоў і падоўгу размаўляю. Яны добра ведаюць, што іхня продкі былі ўнітамі, і нават праваслаўнымі. Гэта роўна яны — палякі.

І, здаецца, што я зразумею тое, чаго яны самі не разумеюць. І ў XIX стагодзьдзі, і ў XX іхня польскасць — гэта ўнутраная эміграцыя, іхні пратэст, іхня ўнутраная ўцёкі ад расейскага хамства ў Беларусь.

Унутраная эміграцыя пры захаваныні месца жыхарства. Любіць Радзіму.

БЕЗНАДЗЕЙНАЕ

Безнадзейна дамагацца справядлівасці. Чалавек ня можа яе дамагчыся. Яна можа быць толькі вышэйшая, нябесамі паслашніца. А ад нібёсай марна чаго-небудзь дамагацца. У іх можна толькі прасіць.

І сумна, што абсолютная большасць людзей справядлівасці менавіта дамагаеца, патрабуе, чакае, прагне... Замест таго, каб уклончыць і папрасіць.

І яшчэ кожны мусіць ведаць, што справядлівасць — рэч адносная, суб'ектыўная. Той, хто яе дамогся ці не дачакаўся, павінен зразумець, што гэта, магчыма, і ёсьць Вышэйшая справядлівасць.

Проста вырашаєм ня мы, бо думаем толькі пра сябе.

ХАЛУЙСКАЕ

Некаторыя назіраныні і жыцьцёвы вопыт дазваляюць заявіць, што халуйства — звяза прагрэсіўная.

Прынамсі, некаторыя дамагаюцца зь яго дапамогай неблагіх вынікаў. Яно можа быць непрымальным з пункту гледжаньня маралі, этикі, але з гледзішча выніку — цалкам нармалёвая звяза.

Моцны — амаль заўсёды неразумны, і яму важна дагадзіць. Гэта амаль аксыёма: разумны, стаўшы моцным і адчуўшы, што ад яго нехта ці нешта залежыць, разумова дэградуе, папросту — дурнеч.

Гэта нават краіна стасуецца. Прыкладаў безыліч. А сярод людзей — пагатоў. Гэты, глядзіш, лісіліві, і добрую працу дастаў, гэны дагаджаў — і пасаду мае.

Зразумела, што для ганарлівых беларусаў гэта шлях непрымальны. Але ўвогуле-то, халуйства — амаль беспамылковы шлях да посыпеху. Трэба толькі ведаць, якому дурню і як дагадзіць.

Гэта нават краіна стасуецца. Прыкладаў безыліч. А сярод людзей — пагатоў. Гэты, глядзіш, лісіліві, і добрую працу дастаў, гэны дагаджаў — і пасаду мае.

З другога боку, той, хто рэфлексуе — таксама піша, стварае свой твор.

Дык же ж тая мяжа? Хто і як яе вызначаў? І ці існуе яна?

Выглядае што трэба прызнаць рэфлексію адной з падставаў творчасці, і, бадай што, — галоўнай.

Іншая справа, што ў нязады і геніі — розны ўзровень рэфлексіі, розныя прычыны рэфлексіі і розны ўзровень асэнсаваныя гэтай рэфлексіі.

ГІСТАРЫЯСОФСКАЕ

Кажуць, беларусам пашкодзілі жыды. Маўляў, калі ў наших гародох фармавалаася буржуазія, якая звычайна ёсьць носібітам нацыянальнае ідэі і лідэрам нацыянальнага руху, якраз надарылася сумнавядомая «рыса аселасці», а хутка — і забарона Касціорыны. І жыдам жыць у сельскай мясцовасці. Пішуць, што вось панаехалі яны ў гарады і выцесьнілі беларускіх гандляроў і цэхавых майстроў.

Можа і так. Хоць, дарэчы, чаму ўсё ж выцесьнілі? А чаму сёньня ці ні кожны другі меснік бізнесмен — расеец?

Маес і мы нейкую праблему. Нешта з намі ня тое.

ШЛЯХЕЦКАЕ

У нас адраджэннем змайлася і займаецца пераважна шляхта. Нельга не прызначаць сініх заслуగаў. Блізка ўсё, што маес, — дзякуючы шляхце.

Але нельга не прызначаць, што мела і мае шляхта нейкую санлівасць, сацыяльную ліяну і інфантылізм. Не глядзіць яна цвівіроза на рэчы.

Можа і біда беларусаў ад таго, што гэтак шмат было ў нас шляхты. Голая бо прэтэнзія: не пераймаюцца, што басанож — затое шаблю маюць права насыці... Гэтак і зараз, сярод ліманту пра вялікую беларускую мінуласць у ВКЛ нікто і не успамінае, што яно, нават каралеўствам не патрапіла стаць, як усе нармальнікі (не вялікі!) тагачасныя эўрапейскія дзяржавы.

Сяргей Абламейка

КАРОТКАЕ

Вы, альбо хаты б сатрапіяй, як Расея. Шляхецкая анархія і хаос сталіся заканамерным вынікам шляхецкіх (а не дэмакратычных) вольнасціў і падставаю для анексіі. Разумных галаваў і палітычнай волі не знайшлося...

Я таксама маю ад маці шляхецкую кроў.

ЭПІСТАЛЯРНАЕ

У час тэлефонаў, факсаў і Інтэрнэту мы недацэньявам звычайнікі лісты. А тым часам некаторыя з дапамогай асадкі, паперы ды капэрты робяць сабе ў беларушчыне імя і кар'еру.

У нас традыцыйна высокі статус мае беларуская эміграцыя, і таму людзі часта спаборнічаюць за ўлічы на яе. І вось како ведае беларуская эміграцыя? Таго, хто нешта робіць? Не, яна і радыё на слухае, і газэтай нашых не чытае. Яна чытае лісты і ведае імёны іх аўтараў.

САМАКРЫТЫЧНАЕ

Я спрычыніў Беларус вялікую шкоду. Я згубіў рэцэнт нашага піва і сыру. З падмірскіх вёсак Кожава і Жухавічы.

Некалі бабці казала, што сястра ейнае мамы, прабабці Лізы, была замужам за сыраварам з суседніх з Кожавам Вялікіх Жухавічай, і што вось яна мае запісаны рэцэнт таго сыру. Я, натуральна, перапісаў ды захоўваў. І вось згубіў. А бабці ўжо

таксама няма. Памятаю толькі, што асноўным кампанентам закваскі і асноўным сакрэтам быў, як казала бабця, «кіндзічок» — сушаны і здрабнёны мачавы пухір маладога циляці. І больш нічога. Больш за 10 таму было. Бабці каштавала прывезены зь Менску «Российскій» і казала: «Што гэта за сыр... У нас даўней рабілі...»

Побач з сыраварам півавар меў невялікі бровар. Мела чамусцы бабці і рэцэнт таго піва. Я згубіў яго разам з рэцэнтам сыру.

Я — шкоднік.

ПАСЬПЯХОВАЕ

Калі побач з вамі мярзотнік дамогся посыпеху, не пераймацца. Па-першае, несвядома, ці ён — сапраўды мярзотнік. Па-другое, несвядома, ці гэта сапраўды — посыпех.

Але калі нават і першае, і другое — праўда, не пераймацца. Несвядома, што будзе заўтра, куды павернё хада падзея.

Проста рабіце добра сваю справу.

Гэта і ёсьць шлях да посыпеху.

НЯЗРОБЛЕНАЕ

Чаму мы заўсёды ня зробім, а пасыля шкадуем? Чаму гэтак шкада менавіта нязробленага?

Як пагляджу, дык людзі часцей шкадују пасыя таго, як нешта не зрабілі, чым па ляна зроблены.

Што замінае зрабіць?

Што замінае прыехаць да бліжняга, паклапаціца аб ім, пакуль ён жывы? Што замінае абняць яго, прытуліць да сябе і сказаць, як ты яго любіш? Што замінае рабіць для яго гэтую драбязу часцей?

Нічога.

І ня зроблены.

СУПЯРЭЧНАЕ

Ведаеш, што ты не адзін.

Ведаеш, што і так ужо табе шмат дадзена.

Ведаеш, што трэба ўсім.

Ня ведаеш, ці той, што побач — сапраўды менш варты, чым ты.

Ня ведаеш, ці варты таго, што хочаш.

Ня ведаеш, урэшце, дакладна, ці сапраўды тое табе трэба.

Не вядома, ці здолееш.

Не вядома, ці яно — будзе.

І не вядома, ці сам — будзеш. Ведаеш, што можа — так, а можа і не.

І ўсё роўна — так баліць у грудзёх...

І неікі стыліст піша, што сказ на можа пачынацца з «І».

І ўсё ж, так хочацца.

БАЦЬКОЎСКАЕ

Мне 14-15 год. Я іду некуды з бацькам. Разома выйша на вельмі асабістыя і шчырыя тэмы. Нейкі час я вагаюся і, урэшце, насымельваюся спытаць у бацькі пра сваю проблему.

Я кажу яму, што пакутую ад сыціласці і неращасці ў адносінах з дзіўчатамі. У падмацаваныне расказываю некалькі выпадкаў, калі, падчас школьнай дыскатаэціі недзе яшчэ, я ад сыціласці гэтак і не наважыўся падысьці да дзіўчыны, якую спадабалася.

Бацька здумліва маўчыць, а пасыля кажа:

— Ты на сыцілы і не неращучы. Ты проста байсіся, што яна з тобой ня пойдзе. Байсіся прайграць...

ШУФЛЯДА

Польска-беларуска-расейская моўная каўзія.

Мой сябран-паляк Рычард прыме ў сябе ў Любліне двух хлопцаў — Валодзю з Томску і Андруся зь Беларусі. Усе троє гаворыць па-польску. Рычард просіць Валод

Бясплатныя прыватныя абвесткі

Парсыдзаке блакітнае касцяня (мяжкае па-беларуску) за 15 у.а. працяную. Тэл.: 235-12-58. Дэмітры

Добрую жонку, клапатлюю маці з днём нараджэння. Са шчырым каҳанымем — Ігар, Яўген

Бясплатна. ышло каталог карыснай інфармацыі. Ад вас каперта са зв/а + купон б/а. 246012, Гомель-12, а/с 147

Здыму аднапакайшую кватэр з телефонам у Менскім раёне альбо ў Менску. Тэл.: 221-23-68

Студент, нацыяналіст шукае пару, каб разам здымаць пакой. Альбо арэнду пакой да 20\$ за месяц. Тэл.: 220-29-26. Вадзім

Матэрыялы 1-га міжнароднага форуму па проблемах парушэння глыннішкай мовы (західны), Мюнхен, 8-12.08.1994 г., на ангельскай мове, 2 томы, 662 старонкі. Тэл. у Ваўкаўскім: 4-87-64

Відзятыражаваныя. Танна. Хук. Тэл.: 213-50-41. Сіргей

Здыму пакой ці кватэрну. Вельмі танна. Тэл.: 271-23-63

Пралану больш за 70 найменшай запіса беларускіх гуртоў, бар-

даў, энчакі. 220085, Менск, а/с 5. Тэл.: 249-08-88. Вітал

Малады Фронт запрашае моладзь, якая прагне дзеяння і змагання за Беларусь, шточайшвер а 19 гадзіне: Варвашын, 8

Я люблю беларускі рок — музыку будучыні. Хто ведае інфо аб беларускіх гуртках і ўвогуле слухае гурты «NRM», «Крама», «Новае Неба», «Уліс», «Кардон» і інш., пішице: 220040, Сурганава 82-76. Тэл.: 231-00-80. Таня

Гурт «Нейродобель» шукае крапку для рабітэтыцьця. Тэл. (пайджэр): 276-95-10, а/с 30602. Аляксей

Усе, каму падабаюцца нашы родныя банды «Папат», «Р.С.», «NRM» і інш., пішице! 220117, Менск, пр-т Любімава 42/1-103. Дріма

13 траўня ў актавай залі БДУ адбудзеца канцэрт гуртоў: «Камзлот», «Уліс», «Новае Неба», «Цмокі». Пачатак а 19 гадзіне. Кошт 60.000 рублёў

Касракопія. Фармат А4, 900 руб. копія. Тэл.: 253-92-26

Праца ў хатніх умовах — 8 відў. Прыбытак ад 100\$. Навык не патрабуецца. Пол, узрост, адгукаваніе, месца жыхарства — якія загодна. Ад вас — каперта са зв/а + купон б/а. 246012, Гомель-12, а/с 147

Спосабы: нарочытаваныя цыліндр бяз «хіміі» і транажору; змыненшыя вагі на 8 кг за 13 дзён; павелчынныя ростуда 8 см і грудзей на 1-2 памеры бяз «хіміі». Каперта са зв/а + купон б/а. 246012, Гомель-12, а/с 147

Віншую шаноўнага Алеся Карніенку з днём народдзіна. Зычу посыхеяў. Жыве Беларусь! Сяржук Н.

Віншую ўсіх з надыходзячымі съявітамі — Перамогі над фашизмам і Унебаўшысці Пана Езуса

Распачалаася падпіска на газету «Наша Ніва» на II паўгодзіньдзе 1998 году.

ЛЕГЕНДА БЕЛАРУСКАЙ ПРЕСЫ

НАША НІВА

Індэкс 63125

Наша Ніва, кварталы: 10000 рублёў, на 2 месяцы
— 48 000 рублёў, на 3 месяцы — 72 000 рублёў.

ВІЛЕНСКІ ПЭДАГАГІЧНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ

на конкурсі ятэстаттю набірае студэнтаў на 1 курс факультetu славістыкі на спэцыяльнасцях:

*беларуская мова і журніалістыка
*беларуская і расейская мова і літаратура
*беларуская мова і літаратура і гісторыя культуры
*беларуская мова і методыка начатковага навучання

Навучаныя платнае.

Форма навучання: завочнавое (5 г.).

Прыём дакументаў — да 1.09.98 г.

1. Атэстат (копія) альбо дыплём вышэйшай школы (выпіска).

2. Мэдэйцкія даведкі.

3. 4 фотакарткі (3x4).

4. Выліка ў працоўнай кніжкі (калі ёсьць).

Дакументы можна выслыць на адрес:

Baltarusiu kalbos, literaturov bei etnokultyros katedra Vilnius pedagoginis universitetas Studentu g. 39-527 2034 Vilnius LIETUVA

тэл.: 72 58 01, 73 18 41

тэл. у Баранавічах — 8-01634-70503

1. Дакументы прымаюцца асабіста ці праз пошту на адрас універсітэту. Пры перасыпце праз пошту дадзячаца заявка на імя рэкстара ў свабоднай форме з указаным спэцыяльнасцю і звестак пра сябе.

2. 10 \$ за регистрацыю дакументаў і афармленыя візы ўносицца асабіста пры падачы дакументаў альбо насыла прыезду на вучобу (калі дакументы перасланы праз пошту).

3. Разам з вылікам на вучобу даеца інформацыя адносна візы, жыўля, аплаты і г.д.

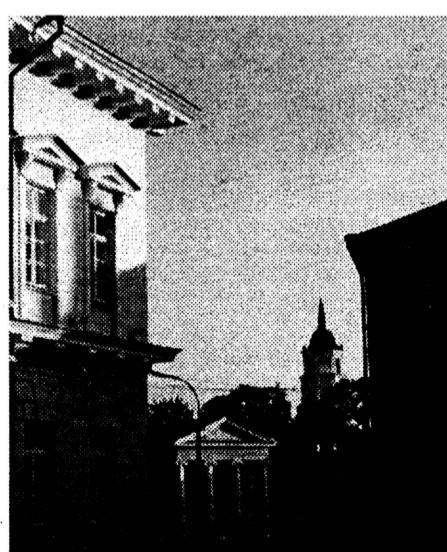
4. Віза над час вучобы бясціяцтва.

5. Інгортан даеца пры наяднасці месцы і аплючываеца студэнтам.

6. Ашыкта за вучобу пераводніца насыла запічэнныя праць банк, наштогом пераводам ці асабіста ў касу універсітету па прыездзе на сесію. Тады ж націсваеца дамова наміж студэнтам і рэктарам ВПУ.

7. Дыплём на тэрыторыі Беларусі мае юрыдычную сілу.

8. 1S ЗША = 4 літы

КАСЭТЫ — ПОСТЫ

Касэты можна замовіць праз пошту: 220085

Менск, а/с 5, Вітал Супрановіч

1. Народны альбом: Супольны музичны праект (1997)

2. Палац. Дарожка (1997)

3. NRM. Made in NRM. Песні з альбомаў 1995-1996

4. Новае Неба. Мая Краіна (1996)

5. Крама. Хворы на рок-н-рол (1993)

6. Данчык. Беларусачка і іншыя песні (1974/1998)

7. Мясцовы час. Падвойны альбом (1998): Слота (1989), Мой дом (1990)

8. Žygimont VAZA. Стан галіоцінаці

9. Андрэй Мельнікай. Гэта мы! (1996)

10. Камзлот. У краіне талераў (1995)

11. Віктар Шалкевіч. Смутны беларускі блюз (1996)

12. Made in Belarus Made in Belarus

На складзе БГФ «Наша Ніва» мaeцца ў наяднасці больш за 70 найменшай касэты беларускіх рок-гуртоў, бардаў, поп-выкананіц. З поўнымі сілісам можна пазнаёміцца ў папярэдніх нумерах «Нашай Нівы».

КНІГІ — ПОСТЫ

Каб замовіць патрабную Вам кнігу, неабходна пазначаную суму плюс суму за перасылку праз пошту пералічыць на наступныя раҳунак: БГФ «Наша Ніва» р/р 3015201930039 «Гарант» філія АКБ «Поіск» г. Менск, Код 987.

Не забудзьце на паштовай квітанцы ў сактары «Для пісмовага паведамлення» указаць назыву кнігі й Ваш дакладны паштовы адрес і, калі ёсьць, тэлефон.

Звязатца можна праз пошту: 220085 Менск, а/с 5, Вітал Супрановіч.

№ Аўтар і назва

1. Васіль Быкаў. Сыцяна

2. Гарт. З успамінай пра Саюз Беларускіх Патрыётаў

3. Аляксандар Лукашук. За кіпчай чэкіцкай работай

4. Аляксандар Лукашук. Філістовіч. Вяртанье нацыяналіста

5. Канверз сымерці

6. Карапеўства Беларусь: Посткілініальная культура

7. Адам Глёбус. Толькі не гавары маёй маме

8. Адам Глёбус. Койданава

9. Ж.Дзюрасаль. Эўропа з 1815 году да нашых дзён

10. Б.Фэйган. Уводзіны ў археалёгію

11. Фрагменты

МАЛАДЫ ФРОНТ

прадстаўляе
дабрачынны рок-канцэрт

14 траўня

18:00

сквэр Я.Купалы
(насупраць цырку)

ВОЛЬНЫЯ

ТАНЦЫ

IV

з удзелам гуртоў

NRM

Уліс

Мясцовы Час

Новае Неба

кошт перасылкі

112.000 20.000

75.000 16.000

50.000 12.000

28.000 12.000

250.000 20.000

110.000 15.000

30.000 16.000

45.000 10.000

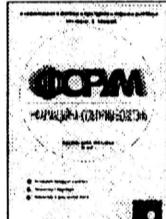
15.000 16.000

10.000 12.000

40.000 20.000

ветны цэнтар імя
Францішка Скарыны)
ISBN 985-6360-07-2

Новая книга Захара Шыбекі ад-
сылает нас да вытокаў сучаснай
урбанізацыі ў Беларусі.

NAVINKA!
Форум: національная,
этнічна, культурна, моўная,
рэлігійная меншасць ў Беларусі.
Інфармацыйна-культурны бюлетэн
(«Эўрофорум»). № 6-7, восень-зім
1997-1998.

Гэты нум